

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění
Hudební produkce

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Orchestrální edukační programy a jejich přesah do
hudební výchovy**

Štěpánka Hrůzová, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Ingeborg Radok Žádná

Oponent práce: Ing. Roman Bělor

Datum obhajoby: 22. června 2020

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2020

ACADEMY OF PERFORMING ARTS
MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music
Music Management

BACHELOR THESIS

**EDUCATIONAL PROGRAMS IN CZECH ORCHESTRAS AND
THE COOPERATION WITH MUSIC EDUCATION AT
SCHOOLS**

Štěpánka Hrůzová, DiS.

Thesis supervisor: PhDr. Ingeborg Radok Žádná

Opponent: Ing. Roman Bělor

Date: 22nd June 2020

Academic degree: BcA.

Praha, 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci na téma

Orchestrální edukační programy a jejich přesah do hudební výchovy

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne 22. dubna 2020

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje problematice edukačních orchestrálních programů a jejich přesahu do hudební výchovy. Zpracovává systém českého školství a českého uměleckého školství se zaměřením na hudební předměty a poskytuje ucelený přehled hudebního vzdělávání napříč všemi jeho stupni. Zaměřuje se také na typologii orchestrálních edukačních programů. Jako modelový příklad používá vzdělávací programy České filharmonie a nabízí možnosti, jak se k tomuto stavu co nejvíce přiblížit. Jednou z hlavních myšlenek práce je představit hudební výchovu v souvislosti s hudebním vkusem a vlivem společnosti.

Klíčová slova

Edukační program

Hudební výchova

České umělecké školství

Leonard Bernstein

Česká filharmonie

Summary

This bachelor thesis is focused on issues of educational orchestral programs and its cooperation with music education. It describes the Czech standard and art education system aimed at music art subjects. It provides a comprehensive overview of Czech schools with the musical orientation across all levels of education. It also focuses on the typology of orchestral education programs. By looking at the Czech Philharmonic educational programs, ideal conditions are described and opportunities how to reach possible improvements are offered. One of the main goals of the thesis is to introduce the music education in connection with musical taste and influence of society.

Keywords

Educational program

Music education

Czech music art education

Leonard Bernstein

Czech Philharmonic

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Systematika hudebního vzdělávání.....	10
2.1	System vzdělávání v České republice	10
2.1.1	Rámcové vzdělávací programy.....	12
2.1.2	Školní vzdělávací programy	12
2.1.3	Umělecké předměty ve školském systému ČR.....	13
2.2	System uměleckého vzdělávání v ČR	13
2.2.1	Základní umělecké školy	15
2.2.2	Konzervatoře	18
2.2.3	Akademie a univerzity s hudebním zaměřením.....	19
3	Hudební výchova	21
3.1	Hudba	21
3.2	Výchova.....	22
3.3	Hudební výchova a hudební vkus.....	23
3.4	Hudební výchova jako školní předmět	23
3.4.1	Hudební pedagogika.....	24
3.5	Hudební školství v Evropě	24
3.5.1	Tendence hudebního školství v Evropě.....	24
3.5.2	Evropská asociace učitelů hudby (EAS)	25
3.6	Hudebněvědní obory a disciplíny	26
4	Hudební edukační programy	27
4.1	Leonard Bernstein	27
4.1.1	Leonard Bernstein životní data.....	27
4.1.2	Popularizátor hudby	29
4.2	Typické rysy Bernsteinových koncertů pro mladé	31
4.3	Historie edukačních programů v Českých zemích	32
4.4	Výchovný koncert.....	33

4.4.1	Dělení výchovných koncertů	34
4.5	Hudební beseda	36
4.6	Hudební workshop.....	36
4.7	Komponované pořady	37
4.8	Hudební lekce	37
4.9	Hudebně dramatické žánry	37
4.10	Veřejná generální zkouška	38
4.11	Mediální vzdělávací programy.....	38
5	Orchestr a edukační programy	41
5.1	Česká filharmonie a edukační programy	41
5.1.1	Historické hledisko	41
5.1.2	Organizační struktura orchestru	43
5.1.3	Vzdělávací programy ČF v číslech.....	45
5.1.4	Druhy edukačních programů v ČF	45
5.1.5	Hudba do škol	48
5.1.6	Společný orchestr žáků ZUŠ a hráčů ČF	50
5.2	Vzdělávací programy pro budoucí profesionály	51
5.2.1	Mistrovské kurzy	51
5.2.2	Orchestrální akademie.....	52
	Závěr	53
	Zdroje	55
	Přílohy	59

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Seznam konzervatoří na území ČR v roce 2020

Příloha č. 3: Leonard Bernstein – fotografie

Příloha č. 2: Přehled edukačních programů ČF v roce 2018

Příloha č. 4: Fotografie z edukačních programů České filharmonie

Seznam zkratek

AMU – akademie múzických umění

CD – kompaktní disk

č. – číslo

ČF – Česká filharmonie

ČR – Česká republika

DiS. – Diplomovaný specialista

DVD – Digital Versatile Disc

EP – edukační program

HAMU – Hudební a taneční fakulta AMU

HV – hudební výchova

JAMU – Janáčkova akademie múzických umění

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

RVP – rámcový vzdělávací program

Sb. - sbírky

SŠ – střední škola

ŠVP – školní vzdělávací program

tzv. - tak zvaný

ZŠ – základní škola

ZUŠ – základní umělecká škola

1 Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma *Orchestrální edukační programy a jejich přesah do hudební výchovy*. Považuji tuto problematiku za velmi podstatnou a aktuální, a to zejména pro budoucí existenci jednotlivých českých orchestrů. Je důležité, aby si i regionální orchestry vychovávaly další generaci publika a plnili tak i funkci předávání kulturního a národního odkazu.

V oblasti edukačních orchestrálních programů dochází ke střetu živého umění a vzdělávání. Jedná se o spolupráci, která je navzájem velmi prospěšná, nicméně je potřeba programy pro mládež přizpůsobovat a upravovat podle nových poznatků, a to ze stran obou institucí – školních i kulturních. Jedině tak je možné dosáhnout co nejlepšího výsledku.

V první kapitole své práce se zabývám systematickým přehledem českého školství a systematikou českého uměleckého školství. Cílem této kapitoly a zároveň prvním cílem práce je ulehčit orientaci ve všeobecném školství a porozumět zařazení hudebních předmětů. Své místo zde mají i základní umělecké školy, díky kterým je umělecké školství v České republice na výborné úrovni. Ve světě tak díky nim stále platí úsloví „Co Čech, to muzikant.“. Předávat hudební dovednosti a lásku k hudbě není jen povoláním, ale pro mnohé hudební pedagogy i posláním. Spolupráce mezi tvůrci edukačních programů v orchestru a hudebními pedagogy je jedním z klíčových bodů celé problematiky.

Termín hudební výchova můžeme chápat dvěma způsoby – první z nich je hudební výchova jako školní předmět. Druhý charakterizují s odkazem na knihu *Hudba jako problém estetiky* autora Ivana Poledňáka jako vliv společnosti na hudební vkus jedince. Druhým cílem mé práce je najít mezi oběma pohledy na hudební výchovu vztah a pokusit se jej charakterizovat.

Třetím cílem mé práce je ukázat na příkladech z praxe, jak je možné pracovat s edukačními orchestrálními programy tak, aby měly pozitivní vliv na mladé publikum. Jak důležité je brát v potaz především mladého posluchače odhalil ve 20. století Leonard Bernstein. Jeho edukační programy byly převratné a dodnes jsou inspirací pro současné tvůrce tohoto žánru. Bernstein ukazoval na důležitě

rysy moderátora nebo dirigenta jako osobnosti, která pracuje s publikem. Na jeho příkladu je patrné že není třeba bát se experimentů a nových metod. Ve své práci se snažím tyto klíčové rysy osvětlit.

V roce 2020 je stav edukačních programů v jednotlivých orchestrech velmi různý. Proto se zaměřuji na instituci České filharmonie jako na vzor – modelový příklad v ČR (kapitola 5. Orchester a edukační programy). Vyjmenovávám její jednotlivé programy, a to ve třech kategoriích – Programy pro děti s rodiči, programy pro dospívající a dospělé, programy pro školy a školky. Důležitým bodem, kde dochází k propojování žáků, profesionálních hudebníků a pedagogů je projekt ČF s názvem Hudba do škol.

Domnívám se, že hudební výchova na českých školách by měla probíhat co nejvíce prakticky a s využitím všech dostupných prostředků (využívat možnost návštěv edukačních programů, v hodinách používat doprovodné nástroje, iniciovat školní koncerty, navštěvovat hudební instituce a podobně). Jelikož v ČR funguje nemalé množství orchestrů, jako vizi do budoucna vidím jejich užší spolupráci s místními školami a základními uměleckými školami.

2 Systematika hudebního vzdělávání

Dříve než se začnu zabývat hlavním tématem své práce – edukačními programy a jejich přesahem do školní a mimoškolní výuky, považuji za důležité nejprve popsat systému vzdělávání v České republice a posléze systému hudebního vzdělávání v ČR a rozebrat klíčové termíny spojené s touto problematikou.

2.1 Systém vzdělávání v České republice

Vzdělávací systém ČR je tvořen následujícími školními stupni:

1. předškolní věk: přípravné třídy – preprimární úroveň vzdělávání
2. ZŠ: první stupeň (primární, elementární vzdělávání) 1. až 5. třída ZŠ
druhý stupeň (nižší sekundární vzdělávání) 6. – 9. třída
3. SŠ: vyšší sekundární
4. vyšší odborné školy a vysoké školy: terciární vzdělávání. Konkrétněji viz. obrázek 1.

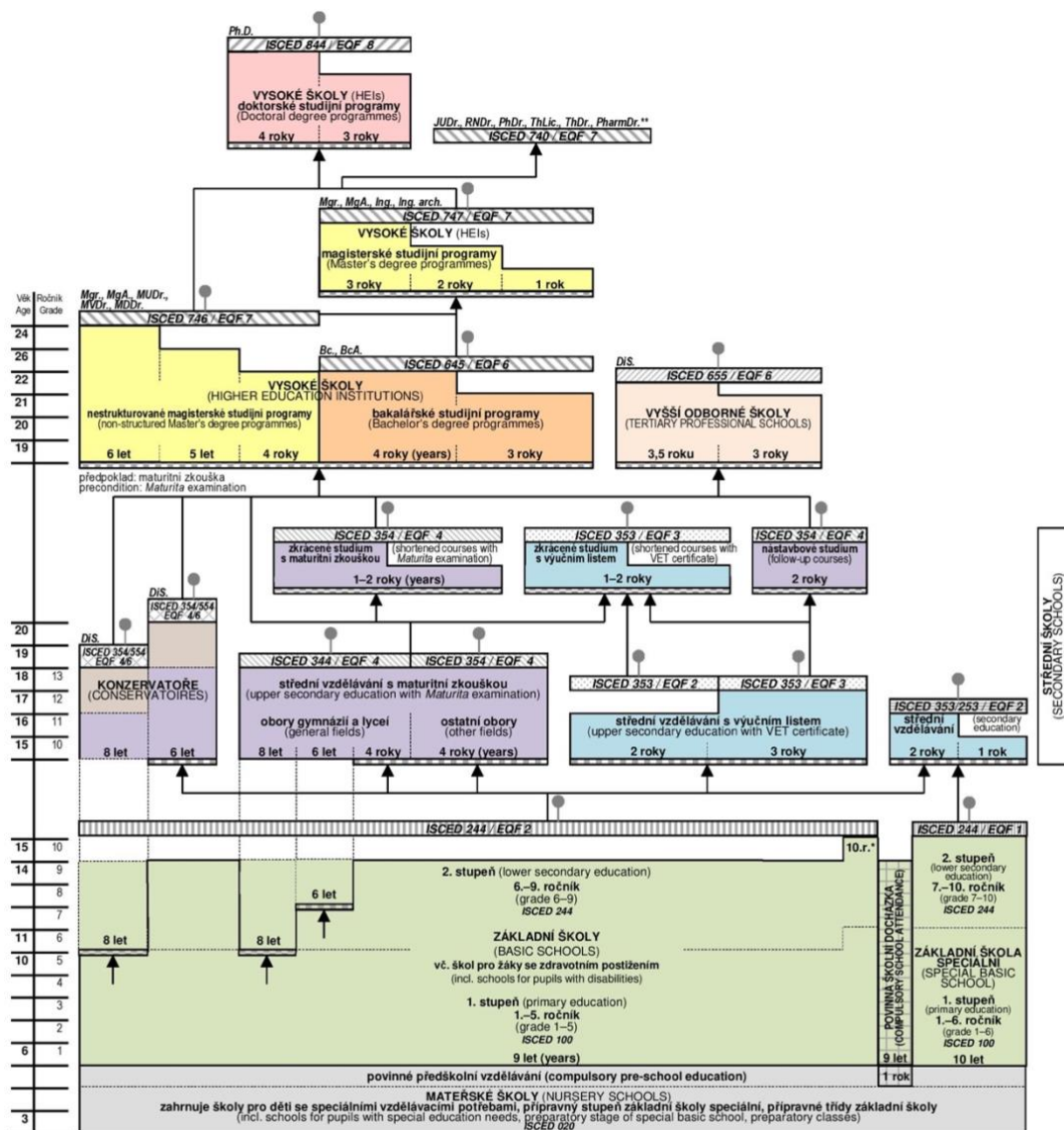
V České republice jsou podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání¹, platné a závazné Rámcové vzdělávací programy (RVP). RVP tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu vzdělávacích programů na jednotlivých školách, a to u všech druhů vzdělávání na všech stupních². Tyto stupně vzdělávání spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)³ a příslušné ministerstvo zodpovídá za tvorbu RVP.

¹ Jinak také známo pod pojmem *školský zákon*.

² Konkrétně se jedná o vzdělávání předškolní, základní, základní umělecké, jazykové a střední vzdělávání.

³ MŠMT patří mezi ústřední orgány státní správy, v jejichž čele stojí člen/členka vlády ČR. Působnost příslušného ministra vymezuje zákon č. 2/1969Sb., o řízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR v aktuálním znění.

Schéma vzdělávacího systému České republiky ve školním / akademickém roce 2018/2019
Diagram of the education system of the Czech Republic 2018/2019

Legenda (Explanatory notes):

	státní doktorská zkouška (doctoral state examination)		základní vzdělání (basic education)
	státní závěrečná zkouška (final state examination), státní rigorózní zkouška (advanced study examination)**		základy vzdělání (basics of education)
	absolutorium (graduate examination)		povinná školní docházka (compulsory school attendance)
	maturitní zkouška (Maturita examination)		povinné předškolní vzdělávání (compulsory pre-school education)
	absolutorium a/nebo maturitní zkouška (graduate examination and/or Maturita examination)***		přijímací řízení (admission procedure)
	závěrečná zkouška v oborech středního vzdělání s výučním listem (VET final examination in the field of upper secondary education with VET certificate)		možnost další vzdělávací dráhy (possible progression routes)
	závěrečná zkouška (VET final examination)		pracovní trh (labour market)

* Základní vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením ve třídách nebo školách s upraveným vzdělávacím programem může trvat 10 ročníků.
 (Basic education for pupils with disabilities in classes and schools with modified educational programme can last 10 years.)

** Existují dva typy státní rigorózní zkoušky: a) zkouška v medicínských oborech, b) zkouška, kterou lze složit bez dalšího studia po získání titulu magister (Mgr.).
 (Two types of the advanced study examination exist: a) examination in medical fields, b) advanced study examination (without further study) after being awarded the Master's degree (magistr – Mgr.).)

*** Žáci konzervatoří mohou vykonat maturitní zkoušku nejdříve po čtvrtém ročníku, v osmiletém oboru tanec po osmém ročníku.
 (Pupils of conservatoires can sit for a Maturita examination, but no sooner than after grade 4, in the eight-year field of dance after grade 8.)

Kódy ISCED odpovídají zařazení vzdělávacích programů, kódy EQF dosažené kvalifikaci. (ISCED codes relate to educational programmes, EQF codes to qualification attainment.)

Zdroj: Dílčím zahraniční spolupráce, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy / Source: Centre for International Cooperation in Education, Ministry of Education, Youth and Sports

Obrázek 14

Vysoké školy jsou upravovány zákonem č. 111/1998 Sb. čili zákonem o vysokých školách. MŠMT je financuje, metodicky řídí, kontroluje. Mimo to také schvaluje vnitřní předpisy jednotlivých vysokých škol.

2.1.1 Rámcové vzdělávací programy

RVP stanovují především konkrétní formu, cíle, délku a povinný obsah vzdělávání. Dále pak organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončení vzdělávání. Dle typu školy a její náročnosti rozlišujeme RVP pro Základní vzdělání (RVP ZV), RVP pro Gymnázia (RVP G) a podobně. Z RVP vychází i školní vzdělávací programy (ŠVP).

2.1.2 Školní vzdělávací programy

ŠVP splňují základní podmínku, kterou je soulad s aktuálně platným RVP. ŠVP vydává ředitel školy nebo školního zařízení. ŠVP upravuje především konkrétní program vzdělávání v dané školní instituci, který je tvořen jednotlivými předměty nebo moduly, a který přesně určí rozložení celku učiva do časového vzdělávacího plánu. Dále upravuje podmínky přijímacího řízení, průběhu i ukončení studia.

Podklady pro vytváření RVP a ŠVP jsou zveřejněny v patřičných dokumentech MŠMT a zpřístupněny elektronickou formou⁵. Své specifické požadavky mají RVP i na umělecké předměty na jednotlivých stupních vzdělávání.

⁴ Vzdělávací soustava. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/vzdelavaci-soustava>

⁵ Dostupné na: RVP. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

2.1.3 Umělecké předměty ve školském systému ČR

Umělecké předměty jsou v rámci základního stupně vzdělávání na školách (v souladu s RVP ZV) zařazeny jako povinná součást vzdělání – Hudební výchova a Výtvarná výchova, dále jako nepovinné předměty Dramatická výchova, Filmová nebo Audiovizuální výchova a Taneční výchova. Tyto nepovinné předměty mohou být vyučovány formou klasických vyučovacích hodin nebo modulů a kurzů. V některých případech jsou integrovány do jiných vyučovacích předmětů. RVP, posléze ŠVP určuje obsah a časový plán jednotlivých předmětů. V základním školství v ČR nalezneme i školy specializované např. na hudbu, jazyky, sport apod. Tento typ základních škol (př. ZŠ s hudebním zaměřením) mají upravené studijní plány tak, aby odpovídaly jejich specializaci. Úpravy se týkají například četnosti hodin v jednotlivých ročnících nebo vyšších požadavcích v daném předmětu.

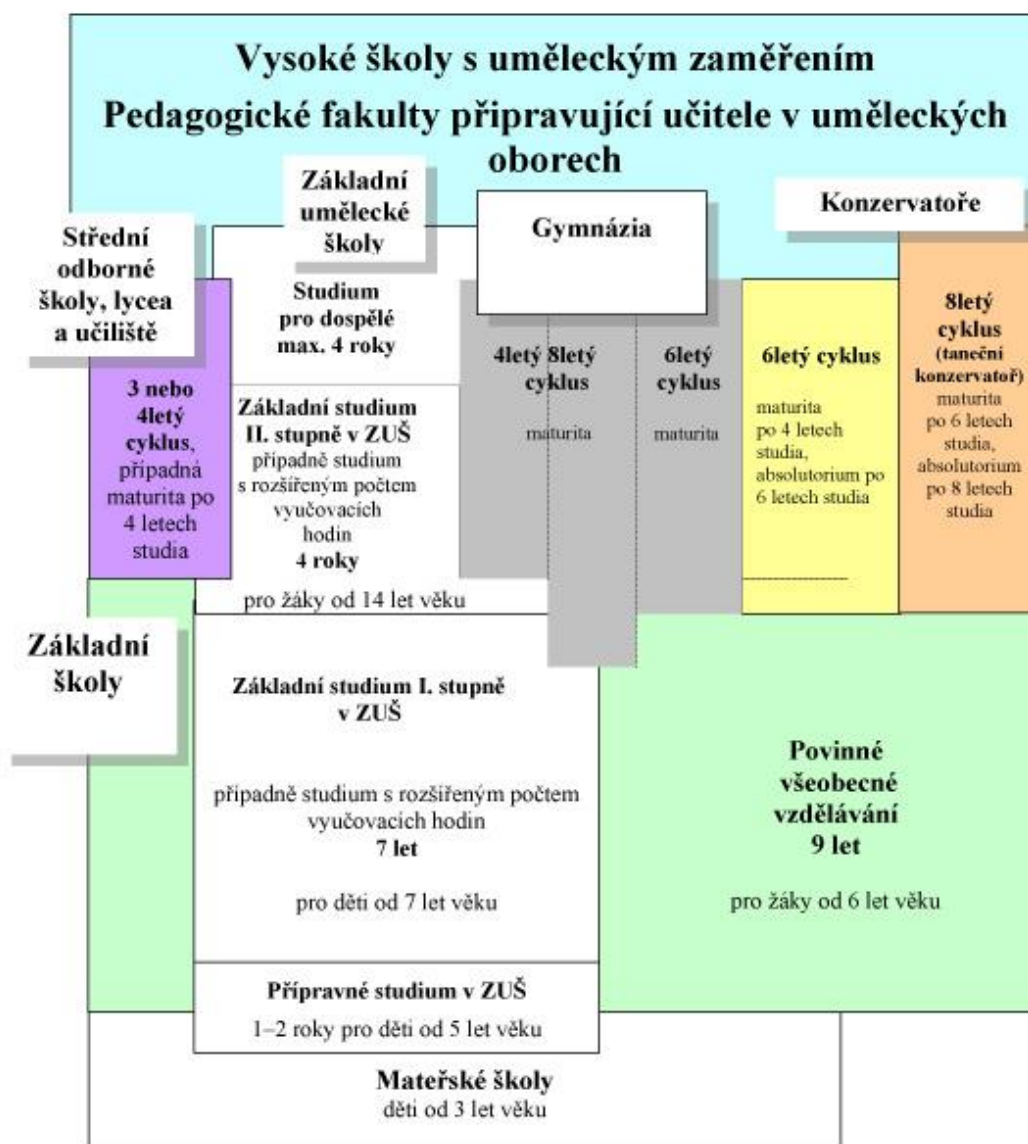
Stejná pravidla pro vytváření studijního plánu platí pro gymnázia, střední odborné školy, lycea a učiliště, kde RVP, posléze ŠVP určuje počet hodin uměleckých předmětů jak na základním, tak ve středoškolském stupni. Vyučovací předměty vycházející z oblasti Umění a kultura mohou být zařazovány i do vyšších ročníků gymnázia a je možné, aby z těchto předmětů žáci v rámci školní části maturity vykonávali maturitní zkoušku.

2.2 Systém uměleckého vzdělávání v ČR

V obrázku č. 2 je vidět rozvrstvení jednotlivých stupňů (úrovní) vzdělávání v závislosti na stáří dítěte a typu školy. Jako zajímavý fenomén zde vystupuje typ základní umělecká škola, která je dobrovolnou školskou institucí specializovanou a zaměřenou na umělecké obory. Více v kapitole 1.6 Základní umělecké školy.

Umělecké školství ČR je tvořeno jednotlivými stupni od základního po vysokoškolský. Ve stupni mateřských škol se typ umělecké vzdělávání neposkytuje. Výtvarné, hudební, pohybové a dramatické aktivity jsou dětem přibližovány v celkem pěti vzdělávacích oblastech: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.

UMĚLECKÉ OBORY V RŮZNÝCH ÚROVNÍCH VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU

Obrázek 26

2.2.1 Základní umělecké školy

Základní umělecké školy (ZUŠ) vzdělávají žáky v uměleckých oborech – hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém. Poskytují základní umělecké vzdělání ale neposkytují stupeň vzdělání. Mají charakter volnočasové mimoškolní aktivity, nicméně pro většinu budoucích profesionálních umělců jsou (až na výjimky) nepostradatelnou součástí uměleckého vzdělávání.

Tradice hudebního školství v českých zemích sahá daleko do historie národa. Vznik umělecké školy jako vzdělávací instituce se dá jen stěží dopátrat, nicméně kořeny sahají pravděpodobně do devatenáctého století k tzv. městským hudebním školám. Historicky jsou dobře známé Lidové školy umění, které vznikly v šedesátých letech dvacátého století. Mezi lidmi se pro ně vžil název „lidušky“, které byly přetransformovány na základní umělecké školy na základě novelizace školského zákona po roce 1989.

2.2.1.1 Typy studia v ZUŠ

ZUŠ svým žákům poskytují celkem pět druhů studia. Klíčovým faktorem, jak jednotlivce zařadit do příslušného studijního typu je věk žáka nebo studenta a jeho talent.

1. **Přípravné studium** – týká se mladších žáků ve věku od pěti let, trvá maximálně dva roky (označení PHV I a PHV II). Během přípravného studia učitel sleduje vztah žáka k umění, jeho zájmy, ověřuje předpoklady žáka k vybranému oboru a začíná s elementární přípravou, díky které se vytváří potřebné návyky.
2. **Vzdělávání na I. stupni (primární)** – podmínkou pro přijetí do prvního ročníku není absolvování přípravného stupně. Studium je určeno žákům ve věku od sedmi let a člení se do sedmi ročníků. Nejčastěji probíhá výuka individuálně nebo v menších skupinách, kde jsou žáci progresivně vzděláváni.

⁶ Zdroj: Umělecké vzdělávání. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/uv>

Tento typ studia slouží jako příprava na neprofesionální umělecké aktivity nebo na odborné středoškolské vzdělání⁷.

3. **Vzdělávání na II. stupni (nižší sekundární)** – je určené žákům od čtrnácti let věku a může trvat tři až čtyři roky. Navazuje na primární stupeň a prohlubuje znalosti a dovednosti žáka, snaží se o hlubší rozvoj jeho uměleckých. Umožňuje osobnostní růst podpořený uměleckou činností a motivuje k dalšímu studiu.
4. **Studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin** – týká se mimořádně talentovaných žáků primárního a nižšího sekundárního stupně, kteří mají vynikající vzdělávací výsledky. Rozšíření počtu vyučovacích hodin umožňuje konstantnější a hlubší rozvoj dovedností žáka, který díky tomu zvládá obsahově náročnější studium. Toto studium se považuje za přípravu pro výkon budoucího povolání v uměleckém či pedagogickém prostředí.
5. **Studium pro dospělé** – nemá omezenou věkovou hranici, má maximálně čtyři ročníky. Tento druh vzdělávání funguje v souladu s konceptem celoživotního vzdělávání a je přizpůsoben individuálním schopnostem žáka.

2.2.1.2 Akademie třetího věku

Specifickým druhem vzdělávání je tzv. Akademie třetího věku, která nespadá do běžných vzdělávacích programů, ale je nadstavbou běžné výuky. Do akademie se mohou hlásit lidé v důchodovém věku a některé školy akceptují i uchazeče mladší, tedy ve věku od padesáti let (záleží na kapacitních možnostech). Studium je zdarma a většina pedagogů poskytuje hodiny bez nároku na honorář. Akademie třetího věku funguje na mnoha ZUŠ díky iniciativě učitelů. Umělecká činnost může přispět k posílení duševní a fyzické kondice seniorů, díky tomu se pak mohou více zapojovat do kulturního života.

⁷ Nejčastěji se jedná o pedagogické školy, konzervatoře nebo umělecko-průmyslové školy.

Akademie je otevřena i držitelům ZTP. Ke studiu jsou uchazeči přijímáni bez přijímacího řízení a během studia nejsou hodnoceni. Posluchači nejsou studenty ve smyslu zákona o vysokých školách č. 111/1998 Sb.⁸.

2.2.1.3 Cíle vzdělávání v ZUŠ

Podle *Rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké vzdělávání* (RVP ZUV)⁹ mají základní umělecké školy plnit následující cíle:

- utvářet a rozvíjet klíčové kompetence žáků, kultivovat tím jejich osobnost po stránce umělecké a motivovat je k celoživotnímu učení
- poskytnout žákům základy vzdělání ve zvoleném uměleckém oboru s ohledem na jejich potřeby a možnosti
- připravit žáky po odborné stránce pro vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na konzervatořích, případně pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením motivovat žáky k učení a spolupráci vytvořením příznivého sociálního, emocionálního a pracovního klimatu¹⁰

Zjednodušeně řečeno – jedním z hlavních cílů ZUŠ je vychovávat budoucí generaci poučených posluchačů a interpretů, kteří si ze základního stupně uměleckého studia nesou základní znalosti hudební teorie, hudební praxe a schopnost o uměleckých dílech samostatně přemýšlet.

⁸ *Akademie třetího věku na ZUŠ* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <http://www.zus-hostivar.cz/akademie-iii-veku/>

⁹ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ucebni-dokumenty>

¹⁰ *Základní umělecké vzdělávání* [online]. [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisational-variations-and-alternative-structures-single-structure-education-4_cs

2.2.1.4 Obsah vzdělávání v ZUŠ

„Umělecká tvorba je jedním z nejznámějších produktů naší země a většina našich světově uznávaných umělců a dalších kvalitních profesionálů získala základy svého uměleckého vzdělání právě v základních uměleckých školách. Jejich struktura, široká síť a provázanost v systému uměleckého vzdělávání, nemá dnes srovnání v evropském ani světovém měřítku.“¹¹

Náplní obsahu vzdělání na ZUŠ jsou dvě základní oblasti. První oblastí je Hudební interpretace a tvorba (spadá sem hra na hudební nástroj, zpěv a kompozice). Vyučování v této oblasti je individuální pro sólovou nástrojovou hru a zpěv a kolektivní pro komorní nebo souborovou hru a sborový zpěv. Druhá oblast je Recepce a reflexe hudby, která se uskutečňuje nejčastěji formou hudební nauky – tedy kolektivní výukou.

2.2.2 Konzervatoře

U výchovy budoucích profesionálů na poli uměleckého působení (mimo výtvarné) nabízí české školství po absolvování ZŠ odborné středoškolské vzdělání a sice konzervatoře nebo hudební gymnázium. Jak je patrné z obrázku č. 2, konzervatoře poskytují sekundární umělecké vzdělání zakončení maturitní zkouškou (standartní délka studia čtyři roky) a terciární umělecké vzdělávání (vyšší odborné) zakončené absolutoriem (standartní délka studia dva roky). Díky tomu můžeme konzervatoře řadit mezi vzdělávací instituce, které poskytují terciární vzdělání. Absolvent získá titul Dis. (Diplomovaný specialista).

Podle školského zákona má vzdělávání na konzervatořích rozvíjet dovednosti, schopnosti a talent žáka. Přímo navazuje na základní a základní umělecké vzdělávání. Své studenty se snaží kvalifikovaně připravit na profesní

¹¹ Preambule Rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké vzdělávání, s. 5.
<http://www.zuskravare.cz/wp-content/uploads/rvp-zuv.pdf>

uměleckou nebo umělecko-pedagogickou činnost v oborech Hudba, Tanec, Zpěv nebo Hudebně dramatické umění.

V roce 2020 v ČR funguje celkem devatenáct konzervatoří (viz příloha č. 1), přičemž šest je zaměřeno výhradně na tanec a choreografii. Hudební gymnázium je v ČR v roce 2020 pouze jedno a sice Gymnázium a hudební škola hlavního města Prahy. Nejstarší konzervatoří na území ČR je *Státní konzervatoř Praha*, která byla založena v roce 1808.

V ČR je většina konzervatoří zaměřená na výuku klasické hudby. Jedinou školou, která je zaměřena jiným směrem a sice na jazz, je *Konzervatoř a Vyšší odborná škola J. Ježka v Praze*.

2.2.3 Akademie a univerzity s hudebním zaměřením

Vysokoškolský stupeň (terciární vzdělání) v ČR může student absolvovat v ohledu na hudební zaměření škol na následujících akademiích:

1. Akademie múzických umění v Praze (AMU) – Hudební a taneční fakulta (HAMU),
2. Janáčkova akademie múzických umění (JAMU) - Hudební fakulta.

Obě akademie jsou zaměřeny především na interpretaci hudby a tomu další příbuzné obory jako jsou například hudební teorie, hudební produkce, choreografie tance, zvuková tvorba a další. Vzhledem k nízkému počtu přijímaných studentů můžeme mluvit o velmi individuální práci profesorů a pedagogů s konkrétním studentem. Výuka je z větší části zaměřena na praxi a studenti si vytváří své dobré jméno a umělecké postavení již během studia.

Vzdělání univerzitního typu v oblasti hudební interpretace nabízí Fakulta umění Ostravské univerzity: Fakulta umění se dělí na hudební a výtvarnou větev. Instrumentální specializace vyučují podobně jako na akademiích špičkoví pedagogové.

Hudební výchovu lze v České republice studovat na pedagogických fakultách jednotlivých univerzit. Ty nabízí obory různě hudebně zaměřené od oboru Hudební výchova (jako samostatný předmět na různých stupních ZŠ A SŠ) po pedagogiku jednotlivých hudebních nástrojů, Sbormistrovství a podobně.

Pro studenty, kteří chtějí studovat teorii hudby jsou řešením filosofické fakulty jednotlivých univerzit. Studium se zde opírá o hudebněvědní obory, ale studenti musí plnit i praktické předměty odpovídající jejich zaměření¹². Konkrétně se jedná o obory muzikologie, hudební teorie, hudební věda a jiné.

Speciálním případem propojení teorie a praxe nalezneme na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Studijní program Akademie staré hudby je zaměřen na teorii i správnou dobovou interpretaci.

Z hlediska financování rozdělujeme VŠ do tří skupin: státní, veřejné a soukromé. Vysoké školy s hudebním zaměřením spadají do druhé kategorie čili do oblasti veřejného školství. Tento sektor je financován ze státního rozpočtu, a to prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Jak už bylo řečeno, vysoké školy se řídí zákonem o vysokých školách.

Studijní programy a jednotlivé obory vysokých škol musí splňovat podmínky schválené Národním akreditačním úřadem, který následně poskytne danému programu či specializaci¹³ potřebnou akreditaci. Předměty, rozložení a harmonogram jednotlivých studijních oborů jsou pak v kompetenci dané univerzity, která musí zohlednit národní standardy, nařízení vlády, ale také kvalifikační rámec.

¹² Například musí navštěvovat představení a koncerty a následně odevzdávat své závěry a postřehy, popřípadě hudební kritiky.

¹³ Do roku 2016 se používalo pojmenování *obor*.

3 Hudební výchova

Termín hudební výchova je složen ze dvou slov – hudba a výchova. Abychom s tímto termínem správně pracovali a správně jej pochopili, je nutné si v první řadě definovat pojmy hudba a výchova odděleně.

3.1 Hudba

Definovat obyčejné slovo hudba není snadný úkol. Hudební vědci nabízejí hned několik možností: „Hudba je druh umění, jehož výrazovými prostředky jsou tóny a základními složkami harmonie, melodie, rytmus a barva.“ Jiná definice připouští, že „hudba je organizovaný systém zvuků“. V širším slova smyslu můžeme hovořit i o hudbě jako o „zvukovém umění“.

Vznik hudby je spjat se vznikem řeči, člověk tudíž splňuje základní předpoklady k tomu hudbu produkovat, poslouchat, posuzovat. Muzikolog a psycholog Marek Franěk ve své knize *Hudební psychologie* říká: „Dítě je již v předškolním věku plně připraveno pro hudební činnost. Disponuje hlasovým orgánem, jeho vokální trakt je výkonný, jedná se v podstatě o postupně funkčně se zlepšující hudební nástroj, který dítě užívá ještě dříve, než začne mluvit.(...) Jeho sluchové dovednosti v tomto věku jsou již značně rozvinuty.(...) Dítě má již v předškolním věku dostatečně rozvinuté percepční schopnosti, avšak jeho pohybový aparát ještě není dokonale schopen koordinovat pohyby“¹⁴.

Z toho tedy vyplývá, že hudba je člověku naprosto přirozeným projevem existence. Každého člověka pak hudba provází po zbytek života ve formě pasivní (poslechu) nebo i aktivní (od amatérského po profesionální provozování hudby). Schopnost pochopit a porozumět náročnější hudbě například Bachovým polyfonním skladbám nebo dílům skladatelů druhé Vídeňské školy, je dána mírou vzdělanosti, ale také osobním vkusem a cvikem.

¹⁴ FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0965-2. s. 134

„Hudbu nelze totiž chápat pouze jako umění, nýbrž jako estetický korelát zvukové zkušenosti člověka, jako nástroj komunikace, plnící vedle estetické také zábavné terapeutické či další společenské funkce.“¹⁵

3.2 Výchova

Oproti tomu definice slova výchova je přesně daná, složitá a její kompletní znění neopomíná vztah k jiným sociologickým termínům s nimiž úzce či vzdáleně souvisí. Jelikož se jedná o sociologický pojem (jak už bylo řečeno), má na výchovu vliv nejen úzká rodina, ale i kultura, prostředí a společnost, ve které se výchova odehrává.

Sociologická encyklopedie vysvětluje výchovu jako „proces, v němž společnost (jednotlivci, skupiny a instituce) v souladu se svými reprodukčními potřebami, zájmy a cíli působí na jednotlivce a utváří tak individuální předpoklady k zastávání společenských. pozic a rolí u další generace a její předpoklady k využití a rozvinutí hodnot dané kultury (...) Zahrnuje péči o tělesný a duševní vývoj člověka, předávání a získávání poznatků, dovedností a praktických návyků, osvojování morálky a celých vzorců chování, utváření hodnotových orientací, ale i rozvoj potřeb a zájmů, které člověka motivují k aktivitě.“¹⁶. Vzhledem k tématu hudební výchova a edukace, jímž se v této práci zabývám, je pro nás z definice klíčové především konstatování, že se jedná o předávání a získávání poznatků a v tomto konkrétním případě o osvojení si správných hudebních návyků¹⁷.

¹⁵ DRÁBEK, V. Tvořivost a integrace v receptivní hudební výchově, Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998, s.tr. 5

¹⁶ NEŠPOR, Zdeněk R. *Sociologická encyklopedie, AV ČR: Výchova* [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Výchova>

¹⁷ Správné hudební návyky získává dítě například v ZUŠ, kde se věnuje hudebnímu nástroji. Osvojit si správné hudební návyky je často spojeno s technikou potřebnou k ovládnutí nástroje nebo hlasu (případě zpěvu).

3.3 Hudební výchova a hudební vkus

Hudební výchovu můžeme chápat dvěma způsoby. Za prvé uvažujeme o HV jako o vlivu společnosti (profesionálních muzikantů, hudebních pedagogů, ale i široké veřejnosti) na jedince v průběhu jeho života. Společnost tedy jedince vychovává v tomto případě hudebně. Každý člověk má jedinečný názor a jedinečný hudební vkus, který má být osvojitelný. Hlavními zdroji hudebního vkusu jsou hudební zkušenost jedince, individuální psychologie a kulturní determinace¹⁸. Z toho vyplývá, že hudební výchova jedince směrem k hudebnímu vkusu je závislá na více faktorech a důležitou roli hraje kulturní zázemí, tradice i intelekt jedince.

Druhou možností, jak rozumět termínu hudební výchova je HV jako školní předmět. Ten má svá pravidla a rámce (viz. Kapitola 1.1.1 Rámcové vzdělávací programy). Hudební vkus se utváří i na základě předávání hudebních znalostí v hodinách školní hudební výchovy. I tady totiž probíhá sociální interakce – mezi pedagogem a žákem, ale také mezi žáky navzájem.

3.4 Hudební výchova jako školní předmět

Hudební výchova se zabývá hudebním rozvojem člověka a jako obor je velmi komplexní. Hudební výchovu lze rozčlenit na jednotlivé složky, kterými jsou:

1. Zpěv a hlasový výcvik (patří sem intonace, rytmus, hudební teorie)
2. hra na hudební nástroj,
3. improvizace,
4. hudebně pohybová výchova,
5. poslech hudby.¹⁹

¹⁸ Zdroje hudebního vkusu podle: POLEDŇÁK, Ivan. *Hudba jako problém estetiky*. Praha: Karolinum, 2006.

¹⁹ Skladba předmětu HV podle: CHOLEVOVÁ, Jana. *Hudební výchova dětí mladšího školního věku* [online]. České Budějovice, 2016 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

Hudební rozvoj můžeme členit podle věku dítěte a také podle typu školy. Je neodmyslitelně zařazen do vzdělávací oblasti v umění a v kultuře. Hudební výchovou z pedagogického hlediska se zabývá hudební pedagogika.

3.4.1 Hudební pedagogika

„Věda, která studuje veškeré výchovné procesy a jevy spjaté s hudbou a usiluje o teoretickou základnu výchovy jedince v oblasti hudebního umění. Za hudebně výchovné působení v širším slova smyslu lze považovat jakoukoli komunikaci s hudebním dílem, při které dochází k předávání uměleckých obsahů. Hudební pedagogika je teorií hudební výchovy pojímané v užším slova smyslu jako řízené, cílevědomé a plánovité osvojování hudby v různých institucích institucích zajišťujících všeobecnou, výběrově specializovanou či profesionální hudební výchovu.“²⁰. Hudebně výchovný proces je důležité zkoumat v kontextu společenskovedních disciplín, které blíže charakterizují proměny společnosti. Důraz je kladen především na kulturně výchovnou složku a na vzdělávací charakteristiku.

3.5 Hudební školství v Evropě

3.5.1 Tendence hudebního školství v Evropě

Pedagogové působící na poli umění v České republice se v posledních letech snaží docílit toho, aby společnost a také příslušné orgány uznali mimo jiné i humanitní umělecko-kreativní vzdělávání za stejně důležité, jako vzdělávání

<https://theses.cz/id/34fxpy/17752010> . Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Mgr. Karel Ochozka.

²⁰ Definice podle Váňová, H., Skopal, J. (2007). *Metodologie a logika výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova

technické nebo přírodovědné²¹. V osobnostním i inteligenčním rozvoji jedinců hraje totiž umění velkou roli, a toto tvrzení je prokázané na základě četných studií a výzkumů. Nutno zdůraznit, že tyto snahy nejsou jen na straně českých kantorů, ale pravidelně se jimi zabývá mimo jiné i Evropská asociace učitelů hudby (EAS)²².

3.5.2 Evropská asociace učitelů hudby (EAS)

EAS je dobrovolná nevládní organizace se sídlem v Belgii, založená v roce 1990. V rámci Evropy má hlavní funkci informovat pedagogy a školské orgány o nejnovějších poznatcích a novinkách v oblasti hudebního vzdělávání. Uspřádá komunikaci mezi svými členy a každoročně pořádá konference a kongresy. Sdružuje hudební pedagogy, umělce, vědce studenty a další zájemce o problematiku hudební výchovy a její rozvoj ve všeobecném vzdělávání v Evropě.

Svá stanoviska uvádí EAS v dokumentu s názvem *Charta o hudební výchově na všeobecně vzdělávacích školách v Evropě*. V této listině jsou zakotveny požadavky, které mají být respektovány ve všech zemích v Evropě.

Charta zahrnuje následující body:

1. dvě hodiny hudební výchovy ve všeobecném vzdělávání v jednom týdnu;
2. hudební výchova na gymnáziích a středních školách;
3. závěrečné (maturitní) zkoušky z hudební výchovy;
4. učebny pro výuku hudební výchovy;
5. hudební soubory na všech školách;
6. podpora nadaných a talentovaných žáků;
7. výchova kvalifikovaných učitelů;
8. zařazení hudební výchovy.

²¹ Zdroj: PASTOROVÁ, Markéta a kolektiv: *Podkladová studie - Hudební výchova*, NUV, Praha, 2019.

²² European Association for Music in Schools; Dostupné z: <https://eas-music.org>

V roce 2009 nahradil *Chartu* nový dokument s názvem *Mission and Objectives*²³, ve kterém jsou zakotvena následující fakta a požadavky:

1. EAS utváří mezinárodní komunikační a informační síť pro školní hudební vzdělávání;
2. EAS klade důraz na význam hudebního vzdělávání pro rozvoj hudebních dovedností a vědomostí člověka, které se odráží na jeho postoji k hudbě;
3. EAS vyzdvihuje význam práce hudebních pedagogů, podporujících rozvoj studentů a kladně je motivují k získávání dalších hudebních schopností;
4. EAS podporuje existenci mezinárodní komunity hudebních pedagogů vytvářením a koordinací projektů, kongresů a jiných aktivit;
5. EAS v souladu s principy Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu UNESCO podporuje vzájemné porozumění mezi lidmi s odlišnou hudební kulturou;
6. EAS podporuje celoživotní vzdělávání v oblasti hudby.

Asociace se dále zabývá doporučeními, jakými jsou například důraz na národní tradice a folklor, vymýšlet nové inovace a sledování aktualit v daném oboru, posilování kvality a tvořivosti.

3.6 Hudebněvědní obory a disciplíny

Můžeme tvrdit, že hudební výchova v rámci hudebního školství má přímo vliv na následující hudebněvědní obory. Je-li předmět správně vyučován, motivuje žáky k hlubšímu zkoumání a přemýšlení o hudbě. Dochází tedy k výchově budoucích profesionálů – hudebních teoretiků, muzikologů, publicistů a podobně.

Spolu se snahou blíže porozumět hudbě a hudebním dílům, která je na hudební vědce i studenty (nejen interprety) kladena, roste i počet nástrojů – vědních disciplín, jimiž je hudba měřena. Nové hudebněvědní disciplíny souvisí a včleňují se i do hudební pedagogiky. Konkrétně se jedná například o hudební andragogiku, pedagogickou etnomuzikologii, pedagogickou etnoorganologii, hudební informatiku a další.

²³ *Mission & Objectives: eas-music* [online]. 2009 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://eas-music.org/mission-objectives/>

4 Hudební edukační programy

Ačkoli nejsou edukační programy samostatnou hudebněvědní disciplínou, dochází při jejich tvorbě k propojení mnoha hudebních oborů. Na přípravě kvalitního edukačního programu se podílí například muzikolog, dramaturg, hudební pedagog (někdy i psycholog), produkční, hudebník (i celé těleso) a mnohé jiné více či méně hudební profese. Jejich společným cílem je zanechat v posluchači stopu, přimět jej přemýšlet o hudebním díle a v neposlední řadě motivovat jej k hudební činnosti.

V posledních několika desetiletích došlo v oblasti edukačních programů k výraznému progresu. Jak je patrné z následující podkapitoly věnované Leonardu Bernsteinovi, velký podíl na tomto vývoji měl on sám. Současní tvůrci edukačních programů staví na Bernsteinově odkazu.

4.1 Leonard Bernstein

Leonard Bernstein byl nejen vynikajícím dirigentem, ale především se zasloužil o mnohé právě v odvětví hudebního vzdělávání dětí a mládeže. Dobře si uvědomoval, že je potřeba vychovávat nejen budoucí generace umělců – muzikantů, ale především poučené a nadšené publikum, které hudbě rozumí a kterému není hudební jazyk cizí. Bernstein se nebál používat moderní prostředky, aby přiblížili hudbu lidem, a naopak i lidi k hudbě.

Leonarda Bernsteina řadíme mezi hudební velikány 20. století, ve kterém žil, tvořil a dirigoval. Podle ovoce, které jeho práce přinesla, jej můžeme zařadit mezi světové velikány hudebního světa napříč všemi epochami dějin, vedle významných jmen Johana Sebastiana Bacha, Ludwiga van Beethovena, Amadea Mozarta nebo Antonína Dvořáka.

4.1.1 Leonard Bernstein životní data

Bernstein se narodil 25. srpna 1918 ve městě Lawrence ve státě Massachussetts. Středoškolské vzdělání mu bylo poskytnuto v Bostonu na Latinské škole, kterou dokončil v roce 1935. K hudbě inklinoval od dětství, ale

své rodiče musel o svém zájmu přesvědčit. V říjnu 1932 začal navštěvovat hodiny klavírní hry u Helen G. Coates. Dostal se na Harvard, který úspěšně absolvoval v roce 1939.²⁴ Jeho oborem byla hudební studia. V roce 1940 studoval pod vedením dirigenta Sergeje Kusevického v Tanglewoodu, berkshirském letním středisku Bostonského symfonického orchestru, posléze se stal Kusevického asistentem.

Studoval proslulý Curtisův institut ve Filadelfii²⁵, kde se věnoval studiu hry na klavír u Isabelle Vengerové, dirigování u Fritze Reinera²⁶ a orchestraci. Diplom z dirigování dostal v roce 1941, ostatní obory nedokončil.

Přestěhoval se do New Yorku, kde se věnoval hudební činnosti. Zároveň pracoval v hudebním vydavatelství, kde psal převážně hudebních aranže pod pseudonymem Lenny Amber. Díky svému talentu se stal v září 1943 asistentem dirigenta Artura Rodzińskiego v Newyorské filharmonii. Rozhodujícím okamžikem se pro něj stal „záskok“ za nemocného dirigenta Bruna Waltera dne 14. listopadu 1943. Tato nečekaná příležitost odstartovala jeho budoucí kariéru, dirigoval totiž bez předchozí zkoušky, a navíc byl koncert přímým přenosem vysílán po celých Spojených státech.

Mezi lety 1945-1947 působil u Newyorského symfonického orchestru jako hudební ředitel. Ve světoznámé Newyorské filharmonii působil jako umělecký šéf celkem 11 let. Bylo to mezi lety 1958–1969 a celkem zde

²⁴ "I have always counted my years at Harvard among my greatest musical assets, for the general non-musical training given to me there opened my mind to the world's work in different fields, to the human thinking..." - Leonard Bernstein (Etude Magazine, April 1967)

²⁵ Curtisův hudební institut (The Curtis Institute of Music) je jednou z nejprestižnějších uměleckých škol na světě. Uchazeči o studium musí projít náročnými talentovými zkouškami a přijímacím řízením. Zvládnou to jen přibližně 4 % uchazečů. Není divu, že komunitu studentů na institutu tvoří jen 175 osob. Díky takto nízkému číslu je zajištěna maximální individuální péče a přístup ke každému jedinci.

²⁶ Bernstein byl údajně jeho nejnadanějším žákem.

vystoupil na 831 koncertech. O faktu, že Bernsteina řadíme mezi největší dirigentské hvězdy 20. století svědčí i to, že byl do konce svého života zván, aby řídil světoznámé orchestry. Jako příklad uvedme Bostonský symfonický orchestr, Izraelskou filharmonii²⁷, Londýnské symfoniky, Vídeňské filharmoniky a další.

Leonard Bernstein se svou činností zasloužil o zviditelnění klasické hudby. Celému světu připomněl obrovský význam díla Gustava Mahlera a Charlese Ivese.

Festival Pražské jaro se stalo v roce 1946 místem zahraničního debutu Leonarda Bernsteina. Na pražském festivalu vystoupil za svůj život jen dvakrát – podruhé to bylo v roce 1990. Bernstein se celoživotně zasazoval o celosvětový mír a odmítal vystupovat ve státech s totalitním režimem (to platilo i pro dnešní Českou republiku) a „sloužit“ tak socialistické propagandě.

Poslední koncert oddirigoval i přes svůj vážný zdravotní stav dne 19. srpna 1990 v Tanglewoodu. Leonard Bernstein zemřel 14. října 1990 v New Yorku.

4.1.2 Popularizátor hudby

V 60. letech 20. století se z Bernsteina stává jedna z nejvýznamnějších kulturních osobností ve Spojených státech. Proslavily ho televizní pořady pro děti i dospělé, ve kterých publiku přibližoval krásy klasické hudby. Vše začalo

²⁷ V roce 1947 byl přizván ke spolupráci s Palestinským orchestrem (do dnešního státu Izrael) a oddirigoval zde několik koncertů. Jednomu ze svých přátel popsal v dopise své zážitky z cest následovně: *"V těchto lidech je síla i oddanost, jež jsou obdivuhodné. Nikdy si nedají tuto zemi vzít, to by raději nejdříve zemřeli. A jejich zem je krásná tak, že se to nedá popsat. Situace je napjatá a nepředvídatelná, orchestr výborný a plný nadšení (první zkouška dnes ráno). Mávl jsem taktovkou, a před koncertní síní zazněl jako doprovod hlučný výbuch. Klidně jsme pokračovali v práci. Tak to tady chodí. Včera večer z našeho hotelu unesli jednoho Angličana, dnes vyletěla do vzduchu policejní stanice, na náměstí byl zničen nákladník – a život jde dál. Tančíme, hrajeme boogie-woogie, procházíme se kolem Středozemního moře (které je jako z pohádky) a doufáme v to nejlepší."*

v listopadu 1954 pořadem *Omnibus*²⁸ na televizní stanici CBS Television Networks. Tento pořad byl vysílán jedenkrát týdně a byl financován Fordovou nadací. Bernstein uměl nadchnout mladé publikum. Používal k tomu prostředky, které jeho cílová skupina dokázala přijmout – nechal upravit televizní studio (vizualizace části Beethovenovi symfonie), používal metafory a alegorie, aby mládeži přiblížil obsah hudby (co chtěl skladatel vyjádřit).

Bernsteinova prvotina se zabývá genezí Beethovenovi Páté symfonie. Ukazuje široké veřejnosti hudebního velikána Beethovena v novém světle. Pomocí jeho pracovních poznámek, škrtnů, zápisů otevírá Beethovenův vnitřní svět („krvavé vnitřní boje“). Chaos, který předchází velkolepému dílu. Srovnává rozbouřeného génia s jiným géniem – přesným a puntičkářským Igorem Stravinským. Jiným srovnáním je Beethoven a jeho „vybojované“ skladby versus obraz hollywoodského skladatele – zasaženého inspirací, políbeného Múzou, který skládá hravě a takřka bez námahy.

„*Effective music education*“ je termín, se kterým Bernstein pracuje, který je novátorský, který funguje. Díky jeho temperamentu se *Omnibus* vysílá mezi lety 1954-1961 a má celkem deset epizod.

Říká se, že Leonard Bernstein učil Američany poslouchat klasickou hudbu. Vychovával je k tomu. Poté, co se stal šéfem Newyorské filharmonie, podílel se na vzniku a realizaci patnácti programů pro dospělé (1958-1962) a především padesáti tří programů pro mladé s názvem: „Young People's Concerts with the New York Philharmonic“ (1958-1973) – ty byly z jeho vzdělávacích pořadů nejoblíbenější. V roce 1962 podle nich byla vydána stejnojmenná kniha (v českém překladu O hudbě, rok 1996), která se stala světovým bestsellerem.

²⁸ Z latinského *omnis* = všem, každý. *Omnibus* – nekolejový hromadný dopravní prostředek tažený koňmi, předchůdce autobusu. Zdroj: *Omnibus*. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Omnibus_\(rozcestn%C3%ADk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Omnibus_(rozcestn%C3%ADk))

Za svou práci na poli hudebně-popularizačním si vysloužil celkem jedenáct cen Emmy. Jeho jméno nese i jedna ze zlatých hvězd na hollywoodském chodníku slávy.

4.2 Typické rysy Bernsteinových koncertů pro mladé

Leonard Bernstein se svými koncerty pro mladé sklízel úspěch z několika prostých důvodů. V první řadě se zde byla jeho originalita. Nebál se využívat nová média a kombinovat je s něčím tak „okoukaným“ jako je symfonický orchestr. Další důležitá věc byla, že se Bernstein rozhodl nevyužívat žádný příkras a stal se pro mladé publiku jistým tlumočnickem náročného hudebního jazyka – věřil jejich intelektu a učil je, jakým způsobem mají hudbu poslouchat. Promyšleně k tomu používal hudební ukázky, za pomoci, kterých popisoval formální zákonitosti, ozřejmoval hudební výrazové prostředky nebo poukazoval na rysy typické pro jednotlivé hudební žánry. Nikdy své publikum nepřehlcoval zbytečnými informacemi a díky tomu si dokázal udržet pozornost.

Na Bernsteinově příkladu je dobře patrná i úloha a důležitost moderátora v rámci vzdělávacích koncertů. Sám Bernstein byl velmi charizmatický, energický a výborně jazykově vybavený. Díky úspěchům, kterých dosahoval proto můžeme usuzovat, že jsou tyto vlastnosti pro průvodce hudebním světem nepostradatelné.

Moderátor musí dětské publikum především zaujmout a používat jazykové prostředky odpovídající věku cílové skupiny. Výklad má být poutavý a neměl by postrádat vtip. Hudební jevy je často potřeba přirovnat k věcem, které jsou publiku blízké – v návaznosti na to Bernstein vybírá například hudební ukázky, kde kombinuje lidovou hudbu s klasickou, ale neváhá použít ukázky z hudby populární.

Na těchto, ve své době novátorských metodách, staví mnoho tvůrců edukací i v dnešní době. Bernsteinův přístup je inspirací a příkladem, nicméně je potřeba uvědomit si také důležitost historického kontextu – v tomto případě události v Česku. Kromě historického hlediska je zde další otázka – jiné kultury, jiného národního citění (v Čechách budeme mít pravděpodobně větší pochopení pro Dvořáka než pro Beethovena).

Pod pojmem výchovný koncert si řada lidí v ČR ze starší i střední generace představí návštěvu kulturního domu a koncert klasické hudby, která je moc složitá, aby jí porozuměli. Není divu, že většina jedinců z této skupiny nemá k žánru klasické hudby žádný vztah – nebyla jim vysvětlena ani přiblížena jazykem, který by zvládli pochopit.

Než se dostaneme k moderním metodám a současným edukačním programům, které jsou používány v souvislosti se vzděláváním dětí a mládeže v žánru artificiální i nonartificiální hudby, je dobré prozkoumat historický vývoj na našem území.

Kvůli lepší orientaci v dané problematice se v této kapitole zabývám také typologií edukačních programů. Po prostudování pramenů musím konstatovat, že mezi hudebními pedagogy a muzikology je různých typologií celá řada, proto jsem vybrala ty, které jsou dnes nejvíce používané, ale zmiňuji i méně běžné.

4.3 Historie edukačních programů v Českých zemích

Kořeny pořádání výchovných koncertů na našem území sahají k přelomu devatenáctého a dvacátého století. V pražském Rudolfinu byly tehdy pro studenty připraveny programy s průvodním slovem v tištěné podobě. Brzy se ale od této metody ustoupilo a tištěný text byl nahrazen slovním projevem, který provázel celý program²⁹. Díky úspěchu této metody se výchovné koncerty šířily do dalších Českých měst a na Moravu.

Kromě České filharmonie pořádal mezi prvními své symfonické výchovné programy i Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK. Kromě symfonických

²⁹ S touto, na tehdejší poměry převratnou metodou přišel dirigent Akademického orchestru a sbormistr Hlaholu Adolf Piskáček.

výchovných koncertů probíhaly na školách hudební besedy³⁰ a organizace Péče spolků pro komorní hudbu pořádala výchovné koncerty v oblasti komorní hudby.

Ačkoli se ve čtyřicátých letech dvacátého století pořádalo nemalé množství koncertů s výchovným charakterem, vše probíhalo nad rámec běžné školní hudební výchovy bez návaznosti na tehdejší osnovy. Koncerty nebyly metodicky dobře zpracované. Další nastínění vývoje žánru výchovný koncert na našem území obsahuje kapitola historie 5.1 Česká filharmonie a edukační koncerty.

4.4 Výchovný koncert

Termín výchovný koncert vystihují definice Václava Drábka: *„Výchovné koncerty jsou hudební produkce určené dětem a mládeži, jejichž společným znakem je zpravidla mládeži přístupná dramaturgie, vhodná doba konání, případně snížené vstupné.“*³¹

*„Výchovný koncert je jednou z forem školní estetické výchovy, umožňující žákům poslech živě reprodukováných děl a automatickém prostředí, připravující a umožňující zážitek z nich prostřednictvím didaktické interakce.“*³²

Jak z definic vyplývá, nejdůležitější je správně zvolená dramaturgie adekvátní k věku posluchače (na škodu je i příliš jednoduchá, podbízivá dramaturgie). Cílem je probudit nejen zájem o klasickou hudbu ale v praxi podnítit

³⁰ S myšlenkou hudebních besed přišel hudební pedagog Adolf Cmíral. Jako opěrné body své myšlenky uvedl čtyři zásady – „*Soustavnost, věkovou přiměřenost, předběžný výklad a stylové provedení.*“ (DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Praha: Divadelní ústav, 1987. s. 9).

³¹ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Praha: Divadelní ústav, 1987. s. 37

³² DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Praha: Divadelní ústav, 1987. s. 38

větší estetické cítění. Výchovné koncerty se konají v době vyučování a zpravidla je doprovází mluvené slovo.

Vzhledem k cílové skupině posluchačů, jimiž bývají často studenti v pubescentním věku, bývá termín výchovný koncert nahrazován jinými ekvivalenty, ne tolik přesnými: Koncert pro mládež³³, školní koncert. V praxi ale nejlépe funguje zcela jednoduchá věc – vynechat termín výchovný koncert a studentům sdělit přímo název programu – v případě ČF například *Čtyři kroky do Nového světa*.

4.4.1 Dělení výchovných koncertů

Možností, jak rozdělit výchovné koncerty je nemalé množství. Problematikou typologie výchovných koncertů se v minulosti zabývala řada hudebních pedagogů i muzikologů. Jelikož se jedná o žánr, který se neustále vyvíjí, je nutné počítat s možnou neaktuálností jejich závěrů.

Koncerty vzdělávacího charakteru můžeme rozdělit podle jejich původu na **koncerty speciálně komponované**, to znamená **s původní hudbou** a koncerty sestavené z děl různých autorů.

Druhou možností je podívat se na tematicnost koncertů. Koncerty, které spojuje jedna hlavní myšlenka (idea) a jsou sestaveny z více skladeb více autorů nazýváme **tematickými koncerty**. **Koncerty monografické** jsou věnované jednomu dílu (jedné skladbě).

Jinou možností, jak rozdělit výchovné koncerty je podle způsobu interpretace na koncerty **sólové hudby, komorní, symfonické, sborové nebo operní představení**.

³³ Není to přesné pojmenování skutečnosti, Koncert pro mládež je spíše nadřazený výchovnému koncertu. Koncerty pro mládež můžeme rozdělit do kategorií povinné (výchovné) a dobrovolné (mimoškolní).

Méně obvyklé je rozdělení podle Radko Rajmona na koncerty zaměřené na hudební nauku a na koncerty s mimohudební motivací³⁴.

Ve své *Typologii koncertů pro mládež*³⁵ autorka J. Knapková posuzuje výchovné koncerty podrobně. Používá k tomu celkem osm hledisek:

1. Cíl – může být zaměřen na hlubší porozumění danému tématu (prohloubení znalostí např. z hudební nauky) – koncerty naukové, na hudební prožitek – koncerty prožitkové, na estetiku a usměrnění v oblasti kultury – koncerty kultivační.
2. Přiměřenost věku – koncerty pro děti předškolního věku, žáky ZŠ, žáky SŠ, učně a starší mládež³⁶.
3. Forma prezentace – koncerty dělí podle formy prezentace na hudební instruktáž, hudební besedu, výchovný koncert.
4. Průvodní slovo – podle toho, kdo průvodní slovo zajišťuje – pedagog, konferenciér nebo interpret.
5. Vztah věcnosti a zážitkovosti – podle toho, která část v obsahu koncertu převládá dělíme koncerty ve shodě s prvním bodem (cílem) na naukové a zážitkové.
6. Prostředí – dětské publikum jinak reaguje v prostorách primárně určených k poslechu klasické hudby (honosné koncertní sály) a jinak na půdě školy. Podle

³⁴ KNAPKOVÁ, J. *Typologie koncertů pro mládež*, Estetická výchova č. 2/1979 in Drábek, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Praha: Divadelní ústav, 1987. s. 46

³⁵ KNAPKOVÁ, J. *Typologie koncertů pro mládež* Estetická výchova č.2/1979 in Drábek, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Praha: Divadelní ústav, 1987.

³⁶ Podle mého názoru je nutné brát v potaz i intelekt studentů. Jinak by například na Šostakoviče reagoval učeň studující obor bez maturity a jinak student osmiletého gymnázia. Toto tvrzení není podloženo žádným výzkumem, jedná se o konstatování mého názoru.

prostředí Knapková zohledňuje ještě tradiční prostory – koncertní síně a netradiční prostory - například historické památkové objekty.

7. Aktivita žáků – zapojovat žáky do programu se během vývoje edukačních programů ukázalo jako velmi dobré, proto Knapková třídí jejich aktivitu – zpěv, pohyb, hádanky, soutěže
8. Návaznost a cykličnost koncertů – podle počtu opakování lze vzít v potaz koncerty jednorázové a opakující se (cyklické), další – pro pedagogy významný fakt je, zda na sebe jednotlivé koncerty navazují – cíl může být dlouhodobější.

4.5 Hudební beseda

Podobně jako u výchovného koncertu jde o hudební produkci s výkladem, jejímž cílem je zvýšit zájem žáků o hudbu. Specifikem hudební besedy je dialog mezi posluchači – studenty a účinkujícími. Místem konání může být škola nebo školní třída, kterou navštíví hudebník, dirigent nebo skladatel.

4.6 Hudební workshop

Workshop neboli hudební dílna, je formou vzdělávací aktivity vedené lektorem (moderátorem). Při programu workshopu se užívají různé techniky tak, aby jeho účastníci (studenti) došli k závěru pomocí vlastních zkušeností a znalostí. Lektor studenty směřuje k cíli například pomocí mentální mapy, brainstormingu nebo zpětné vazby a dalších podobných a interaktivních technik. Hudební dílna může být zaměřena na představení jednotlivých nástrojů užívaných v orchestru, hudební skladatele, významná hudební díla nebo jednotlivá hudební období.

V hudebním odvětví je workshop velmi oblíbenou činností, a to především u menších dětí, které se mohou hudby „dotknout“ prostřednictvím hudebních nástrojů. Podněcuje přirozenou zvědavost a zájem o hudbu tím pádem stoupá, jelikož se opírá o vlastní zkušenost dítěte.

4.7 Komponované pořady

V komponovaných pořadech se propojuje více druhů umění, jakými jsou hudba, tanec, obraz, slovo nebo film. Jednotlivé druhy umění se navzájem doplňují a dávají dohromady jeden končený a smysluplný celek. V pořadu se nemusí nutně objevovat všechny výše jmenované druhy umění. Řadí se sem i dramatizace některých děl, například hudební pohádky.

4.8 Hudební lekce

Hudební lekce³⁷ je termín užívaný Iljou Hurníkem a jedná se o ekvivalent termínu hudební koncert. Zaměřuje se ale více informativně – moderátor pracuje s posluchači podobně, jako učitel ve třídě. Důležitou součástí je i prostředí, kde se lekce konají. Z pravidla to bývá koncertní sál a neméně důležitou roli hraje i přítomnost celého orchestru.

4.9 Hudebně dramatické žánry

Mezi hudebně dramatické žánry patří operní nebo baletní představení. Václav Drábek tuto kategorii pojímá ve své systematice výchovných koncertů jako oddělenou od bodu komponované pořady, nicméně by do ní mohly spadat. V operních nebo baletních představeních je výhodou vizualizace příběhu – vyjádření příběhu jinak než jen hudbou. Dětskému publiku je tak hudba přibližována o něco snadněji.

³⁷ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Praha: Divadelní ústav, 1987. s. 47-48

4.10 Veřejná generální zkouška

Na veřejné generální zkoušky je dnes pohlíženo jako na jistou formu vzdělávání, a to nejen mladého publika. Díky návštěvě „generálky“ mohou posluchači nahlédnout „pod pokličku“ příprav na koncertní vystoupení. Generální zkoušky určené veřejnosti bývají provázeny komentářem dirigenta, sólisty nebo moderátora.

4.11 Mediální vzdělávací programy

V dnešní době nás obklopují různá média od sociálních sítí přes televizní pořady až po zastaralejší fenomén knih. Kromě živé hudební produkce lze pro účely edukačních programů použít několik druhů médií. Nejčastěji využívané jsou audiovizuální pořady, reprodukováná hudby, ale i knižní produkce³⁸.

Televizní pořady – můžeme je rozdělit na klasické výchovné pořady a záznamy výchovných koncertů. Tato forma edukace bývá často užívaná pedagogy tam, kde není možnost navštívit živou produkci (tedy na periferiích a podobně).³⁹ Výhodou televizních pořadů je množství posluchačů, které jsou velkoplošná média schopny oslovit. Tím propagují klasickou hudbu mezi lidmi, kteří by s velkou pravděpodobností koncert nenavštívili.

Rozhlasové pořady – tento fenomén byl využíván k popularizaci klasické hudby především ke konci dvacátého století. Rozhlasové verze výchovných koncertů probíhaly pravidelně v určitou hodinu. Tyto programy byly propracované a používali se jako doplněk hudební výchovy. Pedagogové obdrželi pracovní listy a

³⁸ Hovoříme především o tištěných pracovních sešitech pro hudební výchovu v ZŠ, nebo i hudební nauku v ZUŠ. Knižní forma vzdělání je v těchto případech často doplněna a vhodně zvolené ukázky nahrané na CD či jiný nosič.

³⁹ Ideálním příkladem jsou Bernsteinovy *Koncerty pro mladé publikum*. BERNSTEIN, L. (1996). O hudbě. Koncerty pro mladé publikum. Praha: Nakladatelství Lidové noviny

mohli tak v návaznosti na vysílané programy pracovat ve větším rozsahu. V roce 2020 je tato forma výuky nevhodná a dávno překonaná.

Pořady na datových médiích – Řada výchovných koncertů z minulých let jsou v současné době k dispozici na CD či DVD nosičích. Diváci tak mají jedinečnou možnost vidět či slyšet záznamy fenomenálních koncertů (mimo jiné i Bernsteina). Pro českého diváka jsou lákavé například pořady Ilji Hurníka *Nebojte se poslouchat* nebo *Umění poslouchat hudbu*.

Streaming – je technologie kontinuálního přenosu audiovizuálního materiálu mezi zdrojem a koncovým uživatelem⁴⁰. V posledních několika letech se rozmáhá fenomén streamování i v klasické hudbě, kdy jsou koncerty přenášeny z velkých koncertních sál přímo do obývacích pokojů posluchačů. Vzhledem k rychle rostoucímu pokroku, který je patrný ve vzdělávání není divu, že se streaming stal běžnou součástí vyučovacích hodin na mnoha zahraničních školách. Programy jsou velice interaktivní a tím pádem o ně dětské publikum projevuje zájem. Vyučovací hodiny jsou streamingu přizpůsobované i ze stran pedagogů. Jednotlivé orchestry nebo operní domy pořádají i vzdělávací programy pro učitele, kteří pak umí nejnovější technologie správně používat a zařazovat do vyučování. S digitálními technologiemi pracují delší dobu například v australském Sydney opera house, kde se neustále tvoří nové inovace a programy nejen pro děti, ale i pro jejich učitele⁴¹. Streaming se postupně dostává i do českých orchestrů a je jen otázkou času, kdy onen digitální boom naplno propukne i v českých školách.

Celou situaci urychluje i pandemie Koronaviru COVID-19, která zasáhla v dubnu 2020 mnoho oblastí světa a obyvatele tak odřízla od zaměstnání i od kultury. Digitální pokrok se tedy dle názorů odborníků výrazně urychluje. Využívání

⁴⁰ Streaming. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Streaming>

⁴¹ Sydney opera house: Teachers [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.sydneyparahouse.com/schools/whatson-schools/professionallearning/2020/teachers-schools-2020.html>

digitálních technologií se stalo běžnou součástí života. Otázkou zůstává, jak rychle budou české orchestry schopny na novou situaci zareagovat.

5 Orchester a edukační programy

Orchester je velmi specifické hudební těleso, v němž se snoubí hudební emoce s disciplínou a uměním. Ať už se jedná o velký symfonický orchestr nebo menší komorní těleso, návštěva kvalitního orchestrálního koncertu se nedá přirovnat k žádné, ani sebekvalitnější nahrávce. Na posluchače působí v tu chvíli mnoho okolních vlivů – od prostředí koncertního prostoru přes dress code hráčů po osobu dirigenta.

V předchozích kapitolách byly uvedeny jednotlivé druhy edukací rozdělené podle nejrůznějších kritérií. Domnívám se, že stejně důležitá jako teorie, je i jejich aplikace. Pro bližší zkoumání jsem si zvolila orchestr České filharmonie, ve které fungují hudebně-vzdělávací projekty více než dobře.

5.1 Česká filharmonie a edukační programy

5.1.1 Historické hledisko

Vznik samostatného tělesa ČF nebyl snadný, není proto divu, že do chvíle, než se orchestr ustálil, nikdo na vzdělávání mladého publika nemyslel. Souvisí to pravděpodobně i s dobou, ve které filharmonie vznikala – přelom osmnáctého a devatenáctého století byl kulturně zcela odlišný od dnešní doby. V době kolem roku 1900 byla pro běžného občana návštěva koncertu či divadelního představení vítanou příležitostí ke společenskému setkání a celkovým přispěním ke kulturnímu životu.

První zmínky o koncertech se vzdělávací tematikou⁴² přišla v době první republiky. Dirigentem ČF byl Václav Talich a z řad orchestrálních hráčů se ozývaly hlasy, že vzdělávací koncerty jsou pro veřejnost potřebné.

⁴² KADLEC, Petr. Svědectví doby. In: Česká filharmonie 100 plus 10. 1. vyd. Praha: Academia, 2006, s. 180.

Dalším významným krokem, který udělala ČF a který souvisí se vzděláváním publika byl cyklus „*Česká filharmonie hraje a hovoří*“. Cyklus vznikl ve spolupráci s šéfdirigentem Václavem Neumannem⁴³. Celý projekt se uskutečnil mezi lety 1974–1980 a podílela se na něm tehdejší Československá televize. Jednalo se o osmnáctidílný cyklus, přičemž dva díly byly zaměřeny na orchestr České filharmonie a zbylých šestnáct se věnovalo hudebním skladatelům od romantismu do počátku dvacátého století. Mimo to vznikl v 80. letech samostatný koncertní cyklus „*Česká filharmonie Hudební mládeži*“, který byl vyvrcholením intenzivní spolupráce mezi orchestrem a organizací Hudební mládež ČSR. Na tyto koncerty navázala Československá televize s další sérií pořadu, tentokrát s názvem „*Česká filharmonie mládeži*“ (bylo to mezi lety 1986 až 1988).

Ve vzdělávacích programech ČF nastala odmlka. Mezi lety 1994–2000 ji nahradil tehdejší šéfdirigent Gerd Albrecht se svým cyklem *Junior*. Jednalo se o dopolední sobotní koncerty s vybranými skladbami a průvodním slovem dirigenta. Přímoú návazností na *Juniora* bylo od roku 2001 *Odpoledne v Rudolfinu*. Tato odpoledne lákala nejen mladé posluchače, ale i širokou veřejnost a byla spojena s prohlídkou Galerie Rudolfinu (vstup byl zahrnut v ceně). Projekt byl tak úspěšný, že fungoval až do roku 2012.

V roce 2004 začala ČF pořádat veřejné generální zkoušky s komentářem, primárně určené mladému publiku. V tom samém roce (2004) vznikla i tzv. **Preludia**⁴⁴, která jsou dnes již tradiční součástí Abonentních koncertů.

⁴³ Výroční zpráva ČF. *Česká filharmonie* [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/rixf4nhs/edukatalog_2020_2021.pdf

⁴⁴ Jedná se o bonusové setkání pro abonenty orchestru ČF. Před začátkem každého abonentního koncertu má posluchač (pouze abonent) možnost zúčastnit se setkání, na němž se hovoří o aktuálním programu koncertu, o skladatelích, interpretaci a podobně. Na programu jsou i hudební ukázky z archivu ČF a Českého rozhlasu. Jako hosti vystupují dirigenti či sólisti večera.

Zjednodušeně řečeno, od roku 2004 vzniklo v režii ČF mnoho projektů, koncertů a workshopů pro děti i mládež. Můžeme tvrdit, že velký rozvoj nastal po roce 2003, kdy s ČF navázal spolupráci muzikolog Petr Kadlec⁴⁵.

5.1.2 Organizační struktura orchestru

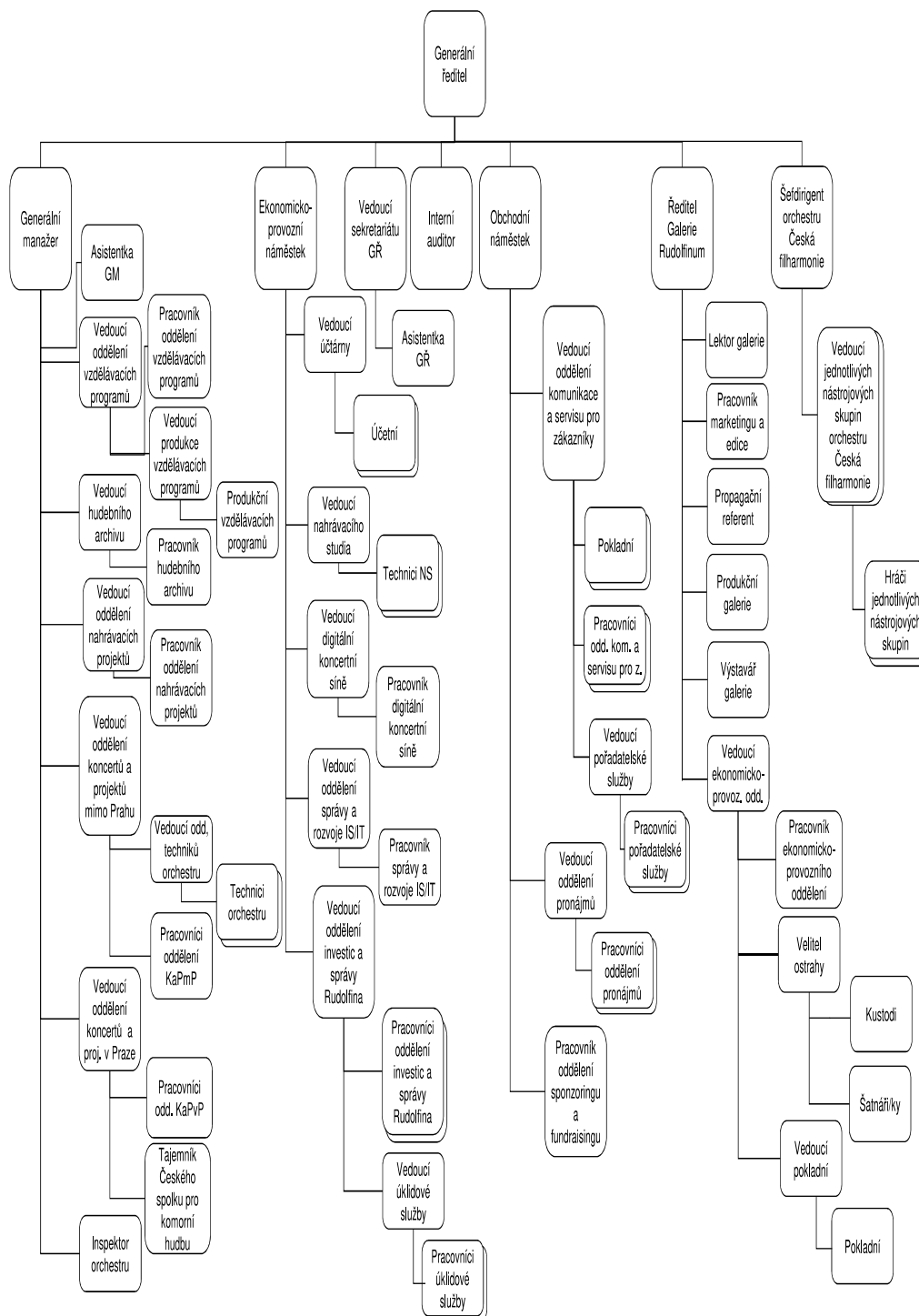
Aby edukační programy plnily svůj účel a mohly se dobře rozvíjet a zdokonalovat, považuje Kadlec za klíčové zřídit v rámci orchestru oddělení, jehož pracovníci se budou moci naplno věnovat výhradně tvorbě, přípravě a realizaci programů pro mládež⁴⁶. Je pravdou, že toto doporučení v sobě nese i podstatnou informaci ohledně financí. Vedení orchestrů by si měla uvědomovat, jak jsou edukace důležité i pro jejich budoucí fungování ve smyslu výchovy mladého publika a přizpůsobit tomu podmínky.

Na Obrázku 3 je zachycena struktura orchestru ČF v červnu 2019. Je patrné, že vedoucí oddělení vzdělávacích programů spadá pod generálního manažera. Jemu podřízeni jsou pracovníci oddělení vzdělávacích programů a vedoucí produkce oddělení vzdělávacích programů (Petr Kadlec). Vedoucí produkce řídí tým produkčních – v roce 2020 se jedná o pět zaměstnanců. V obrázku 3 jsou zahrnuty pracovní pozice, nicméně nejsou zde zohledněni externí zaměstnanci, jakými jsou v případě vzdělávacích programů například režiséři, moderátoři a scénáristé jednotlivých programů.

⁴⁵ Petr Kadlec je český muzikolog, pedagog, hudební publicista a moderátor narozený v roce 1980. Vystudoval obor Hudební věda na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Mimo jiné pracoval jako redaktor a Českého rozhlasu a dramaturg stanice Český rozhlas Vltava. Od roku 2003 působí v České filharmonii, kde vede oddělení edukačních programů. Zdroj: BLAHOVÁ, Kateřina. *Výchovné koncerty přibližující hudbu mladým posluchačům: Různost koncepcí jednotlivých tvůrců* [online]. Brno, 2018 [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: https://is.jamu.cz/th/jd5d3/K.Blahova_Dipl.prace.pdf JAMU. Vedoucí práce prof. PhDr. Jindra Bártová.

⁴⁶ Zdrojem tohoto tvrzení je osobní rozhovor v roce 2017, kdy byla jednou z otázek v našem rozhovoru, co by doporučil jiným orchestrům, aby se kvalitou edukačních programů přiblížily edukacím ČF.

Organizační struktura příspěvkové organizace Česká filharmonie platná k 1. 6. 2019

Obrázek 347

5.1.3 Vzdělávací programy ČF v číslech

Velkou změnu přinesla sezóna 2012/2013. Novým ředitelem filharmonie se stal David Mareček, a na místo šéfdirigenta se vrátil Jiří Bělohlávek. Jestliže se do této doby dařilo edukace v rámci ČF rozvíjet, nárůst od roku 2012 byl extrémní. Z výročních zpráv zveřejněných na webových stránkách orchestru vyplývá že od roku 2012 do roku 2018 vzrostl počet edukačních koncertů a programů téměř desetkrát. V roce 2012 se uskutečnilo celkem 35 koncertů a 8 veřejných generálních zkoušek. V roce 2018 byl počet vzdělávacích akcí celkem 365.

Rok	Počet akcí	Počet návštěvníků
2012	43	nezjištěno
2014	196	31 800
2015	249	39 000
2016	356	47 000
2018	365	57 703

Výroční zpráva z roku 2012 neobsahuje údaj o počtu návštěvníků, kteří se zúčastnili koncertů a veřejných generálních zkoušek.

V zájmu České filharmonie v současné situaci není nárůst počtu edukačních programů, ale zaměřuje se především na rozvoj stávajících⁴⁸. Seznam všech programů ČF v roce 2018 viz. Příloha č. 3.

5.1.4 Druhy edukačních programů v ČF

Edukační programy České filharmonie můžeme rozdělit do dvou základních kategorií na programy České filharmonie jako instituce (organizace) a programy

⁴⁷ Organizační struktura ČF. In: Česká filharmonie [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/2340/organiza%C3%AD-struktura_od_180601.pdf

⁴⁸ Poznámka z osobního rozhovoru s Petrem Kadlecem.

orchestru České filharmonie, na nichž se přímo podílí a vystupují členové orchestru ČF. Do kategorie orchestrálních edukačních programů s účastí členů ČF nepatří jen koncerty, ale také workshopy, ve kterých mají filharmonici často roli lektora.

Podle cílové skupiny rozděluje ČF své vzdělávací programy do následujících tří kategorií:

5.1.4.1 Pro děti s rodiči

ČF připravila pro děti a jejich rodiče nejen koncerty, ale také workshopy. Akce se uskutečňují v Rudolfinu a vyzívají rodiny, aby trávili čas nejen společně, ale i společně s hudbou. V sezóně 2019/2020 se jedná o tyto řady:

- Filharmonici na pokračování aneb Co slyší pražské zdi (věk 5–11 let)
- Klub Filharmoniků na pokračování aneb Jak se dělá koncert (věk 6–9 let)
- 100 minut mezi tóny (věk 5-100 let)
- Tučňáci v Rudolfinu (věk 7-12 let)
- Půlnoční v Rudolfinu s koncertem andělů strážných (věk 5-10 let)
- Pirátská v Rudolfinu s koncertem na plovoucím korábu (věk 5–10 let)

5.1.4.2 Pro dospívající a dospělé

Koncerty a workshopy jsou určené pro publikum dospělé i dospívající. Zvou publikum do Rudolfinu, kde prostřednictvím skladeb, rozhovorů a osobních setkání rozvíjí posluchači své poznatky o hudbě i historii.

- Čtyři kroky do nového světa (nebo také Čtyři kroky) (věk 12 a více let)
- 100 minut mezi tóny (věk 5-100 let)
- Koncert ke Dni studentstva (věk 12 a více let)
- Koncert společného orchestru filharmoniků a žáků základních uměleckých škol (věk. 12 a více let)
- Kam zmizel můj strýc, pane prezidentě? (věk 14 a více let)

Do této kategorie řadí ČF i své vzdělávací programy pro učitele a hudební pedagogy. Konkrétně se jedná o projekty:

- Hudba v životě dětí od 3 do 8 let
- Hudba do škol
- Paní učitelky a pán učitelé, pojdte si hrát

5.1.4.3 Pro školky a školy

Programy, které ČF připravuje pro školky a školy jsou velmi různorodé a přizpůsobené pro děti na různých stupních školního vzdělávání. Na svých přehledných webových stránkách ČF vždy uvádí věkové rozmezí nebo stupeň ZŠ (popř. SŠ), kterým jsou workshopy a koncerty určeny. Cílem je seznámit publikum s hudebními nástroji, s hudebními skladateli a jejich díly i dobovým kontextem. Programy jsou často hravé a interaktivní.

- Rudolfiněk
- Vlášek s Dvořákem
- Fašánek aneb rozpustil lidové zvyky po celý rok
- Čtyři živly
- Vytvořte si orchestr
- Hluboký vesmír
- Skládání na přání aneb Jak vzniká hudba
- Dopoledne s filharmoniky
- Hej Romale!
- Barvy zvuků, zvuky barev
- V kůži... Bohuslava Martinů
- Kam zmizel můj strýc, pane prezidentě?
- (Z)važ si!
- Orchester na kusy
- Tučníci v Rudolfinu
- Kdo se bojí filharmonie?
- Čtyři kroky do nového světa
- 20 minut a buď „in“

Z tohoto výčtu je patrné, že ČF má velkou snahu o to, aby bylo na orchestrální edukační programy pohlíženo nejen jako na doplňkovou formu nebo alternativu pro výuku hudební výchovy na ZŠ. Svědčí o tom i připravené vzdělávací programy pro učitele.

Řada projektů navíc propojuje hudbu s historickým kontextem a díky emocím, které hudba vyvolává, pomáhá studentům lépe pochopit pocity a dobu života skladatelů.

5.1.5 Hudba do škol

Projekt ČF Hudba do škol podporuje výuku hudební výchovy a České republiky a zejména její pedagogy⁴⁹. Projekt započal v roce 2017, kdy se podařilo získat potřebné finanční prostředky k jeho uskutečnění. V první fázi má projekt trvat tři roky – tedy do roku 2020. Jedním z cílů je sestavení učebních materiálů⁵⁰, které by sloužily učitelům jako výrazná pomoc při dlouhodobém a systematickém rozvíjení hudebnosti a celkově vztahu k hudbě u žáků napříč všemi stupni vzdělávání.

Sestavení učebních materiálů a spolupráce s filharmoniky a orchestrálním tělesem by měla napomoci k tomu, aby se hudební výchova stala více respektovaným předmětem podílejícím se na estetickém i kulturním a společenském vývoji každého jedince přispívajícím k osobnostní kultivaci mladých lidí.

Pro hudební pedagogy projekt znamená možnost budování komunity, ve které si mohou předávat své poznatky a zkušenosti. Setkávání učitelů slouží k otevírání diskuzí, k vzájemné inspiraci a hledání dalších variant, jak přiblížit hudbu mládeži. Probíhají ukázky z hodin hudební výchovy, které prezentují jak

⁴⁹ Vzdělávací programy ČF. *Česká filharmonie* [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/rixf4nhs/edukatalog_2020_2021.pdf

⁵⁰ Konkrétně se jedná o pracovní listy pro studenty, metodické podklady a audiovizuální materiály a pomůcky pro pedagogy.

samy učitelé, tak i významné osobnosti českého hudebního školství například Jan Prchal⁵¹, Lenka Pospíšilová⁵², ke slovu se dostávají i hudebníci a členové ČF.

Kromě budování komunity učitelů hudby je důležitým cílem propojování lidí se stejným zájmem – vyučovat hudební výchovu kvalitně. Ačkoli projekt sdružuje milovníky hudby a zapálené pedagogy, je často potřeba je podporovat v jejich nelehkém boji. V systému českého školství, kterému je věnovaná celá první kapitola této práce, není snadné provést změnu a začít spolupracovat s vybraným orchestrem. Učitelé často svazuje ŠVP školy, na které působí, a ne všichni ředitelé jsou projektu Hudba do škol nakloněni a otevření změnám, které s sebou nese. Bohužel se i dnes setkáváme s názorem, že hudební výchova je doplňkovým a oddechovým předmětem.

5.1.5.1 Regionální centra

Díky vysokému zájmu mimopražských pedagogů se staly prostory pražského Rudolfiny pro setkávání učitelů hudby nedostačujícími. Společná setkání se proto uskutečňují v jednotlivých regionálních centrech po celé České republice. V roce 2020 se jedná celkem o devět regionů: Brno, Hlučín, Hořice, Hradec Králové, Liberec, Olomouc, Praha, Ústí nad Labem, Velvary.

Díky rozdělení projektu do jednotlivých oblastí je možné propojovat učitele navzájem mezi sebou na potřebných místech.

„Věříme, že hudba přesahuje svými tématy koncertní sály i učebny hudeben. Vyučující hudební výchovy může propojovat témata a učivo napříč předměty a zároveň společně s dětmi skrze hudbu rozvíjet hravost, zvědavost, kreativitu. Svět nejen hudební, není černobílý, veškeré nastalé situace jsou pro člověka novou

⁵¹ Představitel České společnosti pro hudební výchovu.

⁵² Představitelka České Orffovy společnosti.

zkušeností, ze které vychází při dalším jednání a učení. Na těchto principech stojí všechna regionální setkání, cílem je především rozvoj každého člověka.”⁵³

Od roku 2019 na projektu spolupracuje Spolek pro inovace ve vzdělávání JOB.

5.1.6 Společný orchestr žáků ZUŠ a hráčů ČF

Kořeny projektu společného orchestru žáků ZUŠ a členů ČF sahají do června roku 2014, kdy se talentovaní žáci poprvé posadili vedle filharmoniků. V tomto roce (2014) se uskutečnily celkem tři open-air koncerty na Hradčanském náměstí v Praze. Vedení Orchestru se ujal Jiří Bělohlávek a Ladislav Cigler.

Projekt je důležitým pojítkem mezi světem profesionálních hudebníků a talentovaných žáků, kteří díky němu získávají motivaci ke zdokonalování své nástrojové hry, ale mohou si na vlastní kůži vyzkoušet co vše obnáší vlastní proces realizace hudebního díla od domácí přípravy až po jeho uvedení na koncertech.

V sezóně 2020/2021 se projekt uskuteční v propracovanější podobě. Během osmi let trvání projektu se ukázalo, které metody žákům v přípravě na společný koncert pomáhají a jsou tedy užitečné, a které se naopak osvědčily méně. Intenzivní příprava žáků trvá půl roku od ledna do června. Během této doby probíhají přípravné zkoušky pod vedením Ladislava Ciglera a Roberta Kružíka. Je potřeba zmínit, že vybrané skladby jsou z běžného orchestrálního repertoáru a nejsou nijak zjednodušovány, proto se během zkoušek věnuje velká péče náročným pasážím skladeb, ale důraz se klade i na precizní souhru.

Společný orchestr se skládá přibližně ze třiceti členů ČF a šedesáti žáků ZUŠ. Díky společně probíhajícím přípravám a společně trávenému času dochází k navázání kontaktů a přátelství mezi profesionálními muzikanty a budoucí

⁵³ Vzdělávací programy ČF. *Česká filharmonie* [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/rix4nhs/edukatalog_2020_2021.pdf

generací interpretů i posluchačů. Studenti tak získávají mimo výše uvedené motivace do další práce také pozitivnější vztah k hudbě a nové náměty na přemýšlení o jejím smyslu. Není pochyb o tom, že se projekt stal důležitou novou metodou navazující na základní umělecké školství a může tak tvořit potřebný mezník pro žáky, kteří přemýšlí nad budoucí profesionální kariérou hudebníka.

„Tento projekt mi dal opravdu hodně. Ať už je to příležitost zahrát si s členy České filharmonie (což je pro mne velká pocta), novou chuť ke cvičení (ano, můj čas u cello se opravdu dost zvýšil), příležitost vystupovat v Rudolfinu nebo setkat se s lidmi, kteří milují hudbu tak jako já. Je to nepopsatelné...”⁵⁴

V roce 2020 se koncert uskuteční dne 21. června od 19:30 hodin. Na programu bude *Symfonie č. 9 e moll „Z nového světa“* Antonína Dvořáka. Taktovky se ujme Petr Altrichter.

5.2 Vzdělávací programy pro budoucí profesionály

K hudebnímu vzdělávání budoucích profesionálních hudebníků patří neodmyslitelně praxe. Čím více koncertů interpret odehraje, tím větší cit pro svůj nástroj a pro hudební dílo získává. Do hudební praxe řadíme i tak zvané pódiové zkušenosti, které jsou nenahraditelné, a které je možné získat během školní přehrávky, konkurzu, koncertu nebo soutěže. Během tohoto typu vystoupení na hudebníka působí tréma, se kterou se učí v psychicky náročných situacích pracovat.

5.2.1 Mistrovské kurzy

Mistrovské kurzy jsou vzdělávací formou, určenou pro studenty základních uměleckých škol nebo konzervatoří a akademií. Významný pedagog nebo sólista na nich předává své dovednosti a know-how vybraným (přihlášeným) studentům individuálně a za účasti publika. Mistrovský kurz nebo také masterclass tedy vzdělává nejen vybrané studenty (interprety), ale i přihlížející publikum.

⁵⁴ Vzdělávací programy ČF: katalog 2020/2021. *Česká filharmonie* [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/rixf4nhs/edukatalog_2020_2021.pdf

5.2.2 Orchestrální akademie

Orchestrální akademie je velkou příležitostí pro studenty – instrumentalisty. Cílovou skupinou, pro které je orchestrální akademie určena, jsou primárně studenti nebo absolventi konzervatoří a vysokých škol. Horní věková hranice pro přijetí je většinou 26 let, ale u některých orchestrů i 30 let. Řada orchestrů nabízí mladým hudebníkům příležitost prohloubit své vzdělání a získat cenné zkušenosti pro budoucí uměleckou dráhu po boku zkušených profesionálů. Po splnění konkurzu nebo přehrávky se studenti připravují na jednotlivé koncerty pod vedením svých lektorů (členů orchestru) a účastní se následně koncertů a vystoupení orchestru po jejich boku.

Závěr

Ve své práci jsem se snažila zmapovat všechny možnosti edukačních programů, které nabízí české školství a české hudební školství svým žákům a studentům. Co v práci nezmiňuji, jsou individuální studijní plány pro mimořádné talenty, kteří reprezentují svou školu a často i svou zemi na soutěžních přehlídkách doma i v zahraničí. Mimořádně hudebně talentovaní žáci (interpreti) často studují u významných hudebních pedagogů od útlého věku, o jejich hudební rozvoj je tedy dobře postaráno. Obsah mé práce je zaměřen na jedince, kteří svou mírou talentu nějak nevybočují z řady.

Seznam škol a školských stupňů má sloužit orientačně k hledání a přiřazování adekvátních výchovných programů pro konkrétní věkovou skupinu, ale také jako výčet možností pro studenty, kteří se hudbou chtějí zabývat profesionálně jako interpreti, pedagogové či teoretikové. Všechny tyto tři skupiny by pak měla spojovat společná vize – vychovávat budoucí generaci poučeného publika, ale také hudebních amatérů, kterým je provozování a poslech hudby nápomocno k estetické i osobnostní kultivaci.

Orchestrální výchovné programy jsou výrazným pomocníkem k utváření národní hrdosti a udržování vyspělosti národní kultury. Dle mého názoru jsou výchovné orchestrální programy pro budoucí fungování orchestrů a udržení oné vysoké laťky hudebního umění v kulturním životě občanů jeho nepostradatelnou součástí. V práci jsem se zabývala výčtem druhů edukačních programů, nicméně musím konstatovat, že řada z nich je dnes již překonaná a nahrazená modernějšími. Toto téma je tedy vhodné k dalšímu zpracovávání a zajímavé by bylo i porovnání se situací u zahraničních orchestrů, popřípadě operních domů. Z nich zmiňuji jen Sydney Opera House, kde jsou oproti ČR velmi napřed, zejména pak v oblasti digitálních technologií.

Česká filharmonie je významnou institucí, která by si nejen v oblasti vzdělávacích programů zasloužila více prostoru a bližšího zkoumání. Pro mou bakalářskou práci byly ale podstatné zejména projekty Hudba do škol a Společný orchestr žáků základních uměleckých škol a členů České filharmonie. Za nedostatek své práce shledávám v této oblasti zejména neprovedený dotazníkový

výzkum, který by toto téma obohatil minimálně o statistické údaje. V dotazníkovém šetření by měly zaznít například otázky týkající se spokojenosti žáků s úrovní HV na jejich škole, kolika EP a jak často se jejich škola účastní, jak významný je pro ně osobně kulturní život a podobně. Pro úplnost výzkumu by měly být podobné dotazy položeny i pedagogům ve stejných školách. V projektu Hudba do škol by bylo zajímavé porovnání dotazníků a počtu zúčastněných škol a pedagogů v jednotlivých krajích.

Muzikolog a pedagog Václav Drábek uvádí, že výchovný koncert je vymezen třemi hlavními znaky: 1. přítomností didaktické interakce jako zprostředkujícího článku interakce estetické, 2. návazností na školní osnovy, 3. začleněním do rámce vyučování⁵⁵. Nelze jinak než s ním souhlasit ve všech bodech – je nutné na ně pohlížet jako na cíl, kterého chceme za pomoci všech dostupných prostředků dosáhnout. Důležitou změnou ve školském systému je zrušení osnov a zavedení RVP a ŠVP. ŠVP se mohou v jednotlivých školách méně či více rozcházet a pro hudební výchovu to má na jednu stranu pozitivní dopady (pedagogové mohou používat moderní metody a účastnit se různých projektů), ale na druhé straně je HV v mnoha školách brána stále jako doplňkový nebo oddechový předmět. To vnímám jako velké negativum, ale zároveň jako otevřený prostor, kde se dá pracovat a za pomoci moderních metod dosáhnout pokroku.

⁵⁵ DRÁBEK, V. *Popularizace hudby*, str. 35

Zdroje

Akademie třetího věku na ZUŠ [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <http://www.zus-hostivar.cz/akademie-iii-veku/>

BLAHOVÁ, Kateřina. *Výchovné koncerty přibližující hudbu mladým posluchačům: Různost koncepcí jednotlivých tvůrců* [online]. Brno, 2018 [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: https://is.jamu.cz/th/jd5d3/K.Blahova_Dipl.prace.pdf JAMU. Vedoucí práce prof. PhDr. Jindra Bártová.

Bernstein [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://bernstein.classical.org>

Bernstein [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/leonard-bernstein/>

Bernstein koncert 1990 [online]. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65979970-leonard-bernstein-hudba-prazske-jaro-koncert>

BUBLÍKOVÁ, Eliška. *Výchovné koncerty a jejich realizace na Teplicku* Praha, 2015 Univerzita Karlova. Vedoucí práce prof. Jiří Tomášek.

BURGOVÁ, K. *Koncerty pro děti a mládež, důležitá součást hudebního vzdělávání. In Hudební výchova. 2014, č. 4, s. 66-67*
DRÁBEK, V. *Popularizace hudby*. 1. vyd. Praha : H&H, 1992. ISBN 80-85467-84-4.

Curtis Institute of Music [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://www.curtis.edu/about/>

DOSTÁLOVÁ, ŠÁRKA. *Současné evropské trendy hudební výchovy a možnosti jejich aplikace na školskou výchovu v české republice* [online]. Brno, 2015 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ea6q6/Sarka_DIZERTACNI_PRACE_final.pdf. Disertační práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Marek Sedláček, Ph.D.

DRÁBEK, V. *ABC Výchovných koncertů*. Praha : Hudební oddělení divadelního ústavu, 1987.

DRÁBEK, V. *Tvořivost a integrace v receptivní hudební výchově*, Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998

European Association for Music in Schools; Dostupné z: <https://eas-music.org>

FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0965-2.

Hudba a zvuk, zvukový styl a sloh: definice hudby [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://namu.cz/files/2015-02/150204151932.pdf>

CHOLEVOVÁ, Jana. *Hudební výchova dětí mladšího školního věku* [online]. České Budějovice, 2016 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/34fxpy/17752010> . Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Mgr. Karel Ochozka.

KADLEC, Petr. *Svědectví doby*. In: *Česká filharmonie 100 plus 10*. 1. vyd. Praha: Academia, 2006

KNAPKOVÁ, J. *Typologie koncertů pro mládež Estetická výchova č.2/1979* in Drábek, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Praha: Divadelní ústav, 1987.

Leonard Bernstein [online]. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/leonard-bernstein-73282>

Leonard Bernstein [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://www.leonardbernstein.com/news/blog/104/leonard-bernsteins-music-performed-in-antarctica>

Leonard Bernstein životopis [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/pribehy-slavnych-leonard-bernstein-7492744>

Mission & Objectives: eas-music [online]. 2009 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://eas-music.org/mission-objectives/>

NEŠPOR, Zdeněk R. *Sociologická encyklopedie, AV ČR: Výchova* [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Výchova>

Omnibus. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Omnibus_\(rozcestn%C3%ADk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Omnibus_(rozcestn%C3%ADk))

Organizační struktura ČF. In: *Česká filharmonie* [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/2734/organizačn%C3%AD-struktura_od_190601.pdf

POLEDŇÁK, Ivan. *Hudba jako problém estetiky*. Praha: Karolinum, 2006.

PASTOROVÁ, Markéta a kolektiv: *Podkladová studie – Hudební výchova*, NUV, Praha, 2019.

Preamble Rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké vzdělávání, s. 5. <http://www.zuskravare.cz/wp-content/uploads/rvp-zuv.pdf>

Rámcové vzdělávací programy [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

Seznam škol [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/typ/konzervator/>

Streaming. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Streaming>

Sydney opera house: Teachers [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.sydneyoperahouse.com/schools/whatson-schools/professionallearning/2020/teachers-schools-2020.html>

Systém stupňů ve školách v ČR [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/single-structure-education-integrated-primary-and-lower-secondary-education-7_cs

Umělecké vzdělávání. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/uv>

Váňová, H., Skopal, J. (2007). *Metodologie a logika výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova

Vzdělávací programy ČF. *Česká filharmonie* [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/rixf4nhs/edukatalog_2020_2021.pdf

Vzdělávací soustava. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/vzdelavaci-soustava>

Výroční zpráva ČF. *Česká filharmonie* [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.ceskafilharmonie.cz/media/rixf4nhs/edukatalog_2020_2021.pdf

Výroční zprávy. *Česká filharmonie: úřední deska* [online]. [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/kontakty/uredni-deska/>

Základní umělecké vzdělávání [online]. [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisational-variations-and-alternative-structures-single-structure-education-4_cs

Zákon o Vysokých školách [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/legislativa>

Přílohy

Příloha č. 1 – Seznam konzervatoří na území ČR v roce 2020:

Konzervatoř Duncan centre, Praha 4, Branická 41

Typ školy: Státní, Branická 41, Praha 4 Braník

Ředitel/ka: PhDr. Romana Lisnerová, www.duncancentre.cz

Církevní konzervatoř Německého řádu

Typ školy: Církevní, Beethovenova 1, Opava

Ředitel/ka: Mgr. Ivan Luger, www.konzervator.cz

Pražská taneční konzervatoř a střední odborná škola, s.r.o.

Typ školy: Soukromá, Laudova 1024/10, Praha 6 - Řepy

Ředitel/ka: Mgr. Antonín Bulka (zástupce ŘŠ pověřený vedením školy),
www.ptksos.cz

Janáčkova konzervatoř v Ostravě, příspěvková organizace

Typ školy: Státní, Českobratrská 958/40, Moravská Ostrava, Ostrava

Ředitel/ka: Mgr. Soňa Javůrková, www.jko.cz

Konzervatoř Evangelické akademie

Typ školy: Církevní, Wurmova 13, Olomouc

Ředitel/ka: Mgr. Pavel Zatloukal, www.konzervatorolomouc-kea.cz

Konzervatoř, Teplice, Českobratrská 15, p. o.

Typ školy: Veřejná, Českobratrská 15/862, Teplice

Ředitel/ka: Mgr. Kateřina Boudníková, www.konzervatorteplice.cz

Taneční konzervatoř hl. m. Prahy

Typ školy: Státní, Křižovnická 81, Praha

Ředitel/ka: Mgr. Jaroslav Slavický, www.tkpraha.cz

Taneční centrum Praha – konzervatoř o.p.s.

Typ školy: Soukromá, Pod Žvahovem 463, Praha

Ředitel/ka: PhDr. Vlasta Schneiderová, www.tanecnicentrum.cz

Konzervatoř

Typ školy: Státní, Kanovnická 22, České Budějovice

Ředitel/ka: Mgr. Petr Ries, www.konzervatorcb.cz

Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené

Typ školy: Státní, Maltézské nám. 14, Praha

Ředitel/ka: MgA. Naděžda Ostřanská, www.kjd.cz

Konzervatoř, Brno, tř. Kpt. Jaroše 45

Typ školy: Státní, tř. Kpt. Jaroše 45, Brno

Ředitel/ka: MgA. Pavel Maňásek, www.konzervatorbrno.eu

Mezinárodní Konzervatoř Praha – International conservatory Prague, s.r.o.

Typ školy: Soukromá, Haštalská 28, Praha 1

Ředitel/ka: JUDr. Emil Ščuka, www.konzervatorpraha.eu/

Taneční konzervatoř Ivo Váni - Psoty v Praze, s.r.o.

Typ školy: Soukromá, Thámova 221/7 , Praha 8

Ředitel/ka: Mgr. Jitka Tázlarová, www.tanecni-konzervator.cz

Pražská konzervatoř, Praha1, Na Rejdišti 1

Typ školy: Státní, Na Rejdišti 1, Praha

Ředitel/ka: MgA. Petr Čech, ArtD., www.prgcons.cz

Konzervatoř Pardubice

Typ školy: Státní, Sukova třída 1260, Pardubice

Ředitel/ka: Mgr. Dalibor Hlava, www.konzervatorpardubice.eu

Konzervatoř P. J. Vejvanovského Kroměříž

Typ školy: Státní, Pilařova 7, Kroměříž

Ředitel/ka: Mgr. Václav Křivánek, www.konzkm.cz

Taneční konzervatoř Brno, Nejedlého 3, Brno

Typ školy: Státní, Nejedlého 375, Brno

Ředitel/ka: Mgr. Zdeněk Kárný, www.tkbrno.cz

Konzervatoř, Plzeň, Kopeckého sady 10

Typ školy: Státní, Kopeckého sady 10, Plzeň

Ředitel/ka: Miroslav Brejcha, www.konzervatorplzen.cz

Příloha č. 2: Leonard Bernstein

Leonard Bernstein,

Zdroj: <https://www.britannica.com/biography/Leonard-Bernstein>

39

ČESKÁ FILHARMONIE

83

30/04/2008 Sukova sál	DOPOLEDNE S FILHARMONIKY KRALOVNA HARRY Jana Boučková <i>hryby</i> , Veronika Lucasen <i>klavír</i>
02/05/2008 Dvořákova sál	ORCHESTR NA KUSY ANEB HUDEBNÍ JEDNOHUBKY A KONCERTY Filharmonické bicí
09/05/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Hov, hov, boule jde
06/05/2008 Dvořákova sál	UPONI V RUDOLFINU S NESMÍRNĚ VESMÍRNÝM FILHARMONICKÝM KONCERTEM Česká komická filharmonie, Klára Boudalová <i>gitarista</i> , Marko Ivanović <i>dirigent</i>
09/05/2008 Dvořákova sál	VLÁČKEM S DVĚŘÁČKEM Kvarteto Nocturne, Diana Čermáková, Jana Radoljčičová <i>nebo</i> Jana Franková <i>klavír</i>
09/05/2008 Sukova sál	DOPOLEDNE S FILHARMONIKY Jasmin Čermák <i>klavír</i> , René Vachá <i>oboj</i> , Jiří Zelba <i>oboj</i> , Klára Boudalová <i>klavír</i>
10/05/2008 Sukova sál	DEVATERO HUDEBNÍCH KŘESEL Iva Chavrová, Michaela Králová a Jan Kyjovský <i>klavír</i>
14/05/2008 Sukova sál	EXPEDICE UNGULO ANEB CESTA DO STŘEDU HUDBY DEN ČTVRTÝ: UŽ TAM BUDEME?
15/05/2008 Sukova sál	FILHARMONICI NA POKRAČOVÁNÍ Bíci jsou jinak aneb Boučkovout se dá do všeho!
16/05/2008 Sukova sál	FILHARMONICI NA POKRAČOVÁNÍ OZVUČENÁ VĚTĚV Pavel Polívka <i>klavír</i> , Jan Kyjovský <i>klavír</i>
17/05/2008 18/05/2008 Sukova sál	ROM N' ROLL Ida Kádárová, Desiderius Duda, Oto Bunde, Jan Duda a Čarovce <i>klavír</i>
21/05/2008 Sukova sál	EXPEDICE UNGULO ANEB CESTA DO STŘEDU HUDBY DEN ČTVRTÝ: UŽ TAM BUDEME?
22/05/2008 Sukova sál	VYTVŮŘTE SI ORCHESTR Klára Boudalová, Michaela Králová a Eva Filipová <i>klavír</i>
29/05/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Vladislav Jurečka <i>klavír</i> , anglický rok, Veronika Lucasen <i>klavír</i>
24/05/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Hov, hov, boule jde
22/05/2008 Sukova sál	DOPOLEDNE S FILHARMONIKY Tobias v Boudalově <i>klavír</i> , Klára Boudalová <i>klavír</i>
28/05/2008 Sukova sál	EXPEDICE UNGULO ANEB CESTA DO STŘEDU HUDBY DEN ČTVRTÝ: UŽ TAM BUDEME?
29/05/2008 Sukova sál	VYTVŮŘTE SI ORCHESTR Klára Boudalová, Michaela Králová a Eva Filipová <i>klavír</i>
31/05/2008 Sukova sál	V KŮŽI... BOHUSLAVA MARTINŮ Eva Filipová a Dominika Prokopová <i>klavír</i>
01/06/2008 Sukova sál	VYTVŮŘTE SI ORCHESTR Klára Boudalová, Michaela Králová a Eva Filipová <i>klavír</i>
04/06/2008 Sukova sál	EXPEDICE UNGULO ANEB CESTA DO STŘEDU HUDBY DEN ČTVRTÝ: UŽ TAM BUDEME?
05/06/2008 06/06/2008 Sukova sál	ROM N' ROLL Ida Kádárová, Desiderius Duda, Oto Bunde, Jan Duda a Čarovce <i>klavír</i>
07/06/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Hov, hov, boule jde
11/06/2008 Sukova sál	EXPEDICE UNGULO ANEB CESTA DO STŘEDU HUDBY DEN ČTVRTÝ: UŽ TAM BUDEME?
12/06/2008 Sukova sál	V KŮŽI... BOHUSLAVA MARTINŮ Eva Filipová a Dominika Prokopová <i>klavír</i>
14/06/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Hov, hov, boule jde

14/06/2008 06/06/2008 Dvořákova sál	ČTYŘI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Orffovy Carmina burana
15/06/2008 Dvořákova sál	ČTYŘI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Česká studentská filharmonie, sbory, Petr Kalčík <i>maestro</i> , Marko Ivanović <i>dirigent</i>
17/06/2008 Dvořákova sál	ČTYŘI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Česká studentská filharmonie, sbory, Petr Kalčík <i>maestro</i> , Marko Ivanović <i>dirigent</i>
19/06/2008 30/06/2008 Sukova sál	FILHARMONICI NA POKRAČOVÁNÍ ANEB HUDEBNÍ JEDNOHUBKY A KONCERTY Orffovy Carmina burana
30/06/2008 Západní sál	ROM N' ROLL Ida Kádárová, Desiderius Duda, Oto Bunde, Jan Duda a Čarovce <i>klavír</i>
11/06/2008 Dvořákova sál	ČTYŘI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Orffovy Carmina burana
11/06/2008 Dvořákova sál	FILHARMONICI NA POKRAČOVÁNÍ Česká studentská filharmonie, sbory, Petr Kalčík <i>maestro</i> , Marko Ivanović <i>dirigent</i>
12/06/2008 Dvořákova sál	ORCHESTR NA KUSY ANEB HUDEBNÍ JEDNOHUBKY A KONCERTY Petr Šinkul <i>klavír</i> , Klára Boudalová <i>klavír</i>
17/06/2008 Dvořákova sál	ROMANO DROM 2008 - Rumunsko Orffovy Carmina burana
18/06/2008 Sukova sál	ORCHESTR NA KUSY ANEB HUDEBNÍ JEDNOHUBKY A KONCERTY Hudební akademie České filharmonie
19/06/2008 Sukova sál	ORCHESTR NA KUSY ANEB HUDEBNÍ JEDNOHUBKY A KONCERTY Hudební akademie České filharmonie
25/09/2008 Dvořákova sál	ORCHESTR NA KUSY ANEB KDO SE ROJÍ, NESMÍ DO KAFELY Klára Boudalová <i>klavír</i> , Desiderius Duda
26/09/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Máje (legni) hudební představení Veronika Lucasen <i>klavír</i>
27/09/2008 Dvořákova sál	RUDOLFINEK Máje (legni) hudební představení Veronika Lucasen <i>klavír</i>
28/09/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Máje (legni) hudební představení Veronika Lucasen <i>klavír</i>
29/09/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Máje (legni) hudební představení Veronika Lucasen <i>klavír</i>
30/09/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Máje (legni) hudební představení Veronika Lucasen <i>klavír</i>
01/10/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Máje (legni) hudební představení Veronika Lucasen <i>klavír</i>
02/10/2008 Dvořákova sál	ČTYŘI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Česká studentská filharmonie, sbory, Petr Kalčík <i>maestro</i> , Marko Ivanović <i>dirigent</i>
04/10/2008 Sukova sál	RUDOLFINEK Pavel Polívka <i>klavír</i> , Veronika Lucasen a Jan Kyjovský <i>klavír</i>
04/10/2008 Dvořákova sál	MIMOŘÁDNÝ KONCERT Beethovenova Ouda
05/10/2008 Sukova sál	DOPOLEDNE S FILHARMONIKY Bíci jsou jinak aneb Boučkovout se dá do všeho!
05/10/2008 Dvořákova sál	ČTYŘI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Česká studentská filharmonie, sbory, Petr Kalčík <i>maestro</i> , Marko Ivanović <i>dirigent</i>
08/10/2008 Sukova sál	DOPOLEDNE S FILHARMONIKY Bíci jsou jinak aneb Boučkovout se dá do všeho!
11/06/2008 Západní sál	DOPOLEDNE S FILHARMONIKY Bíci jsou jinak aneb Boučkovout se dá do všeho!

Výroční zpráva ČF za rok 2018, dostupné z:
<https://www.ceskafilharmonie.cz/kontakty/uredni-deska/>

ČESKÁ FILHARMONIE

15/10/2018 Sukova sál	HUDEBNÍ KULINÁŘIUM aueb SPECIALITY Z HUDEBNÍ KUCHYNĚ VELKÝCH MISTRŮ Barbilda di Verdi
17/10/2018 Sukova sál	DVACET MINUT A BUD „JIN“ Jan Kyjovský dělní
18/10/2018 Sukova sál	RUDOLFINEK Pavel Poliška hří nádmje, Veronika Lucassen a Jan Kyjovský dělní
19/10/2018 Sukova sál	MISTROVSKÝ KURZ Francesco Tiziano dělní, Marek Šulc moderátor
20/10/2018 Dvořákova sál	FILHARMONICI NA POKRÁČOVÁNÍ aueb KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO KAPELY Otkrání přebor a Cimbálovou muzikou ČF
22/10/2018 Sukova sál	HUDEBNÍ KULINÁŘIUM aueb SPECIALITY Z HUDEBNÍ KUCHYNĚ VELKÝCH MISTRŮ Klára Boudlová sál a moderátorka
24/10/2018 Sukova sál	V KČZL... BOHUSLAVA MARTINŮ Barbilda di Verdi
24/10/2018 Sukova sál	RUDOLFINEK Eva Filipová a Dominika Proskopová dělní
25/10/2018 Dvořákova sál	MAKÉ (nejen) hudební ládění Veronika Lucassen dělní
26/10/2018 Sukova sál	HUBBA DO ŠKOL Serikani učitelů hudební výchovy L.
31/10/2018 Sukova sál	DEVATERO HUDEBNÍCH REMESL Ios Glaerová, Michaela Kralová a Jan Kyjovský dělní
01/11/2018 Sukova sál	PANI UČITELKY A PANI UČITELÉ, POJTE SI (TAKY) HRÁT Ovčáček
02/11/2018 Sukova sál	SKLADÁNÍ NA PRÁNI Slavomír Holinka a Jan Kyjovský dělní
09/11/2018 Dvořákova sál	SESTRY LABEQUE - RENDEZ VOUS PRO ČTYRI RUCI George Gerbwein, Philip Glas, Leonard Bernstein
09/11/2018 Sukova sál	HUDEBNÍ KULINÁŘIUM aueb SPECIALITY Z HUDEBNÍ KUCHYNĚ VELKÝCH MISTRŮ Kena a Marcella Labèque dělní, Petr Kadllec předsedá
06/11/2018 Sukova sál	ROM N' ROLL Barbilda di Verdi
08/11/2018 Sukova sál	ROK N' ROLL Ios Křanova, Desiderius Duda, Oto Bunda, Jan Duda a Čarovce dělní
10/11/2018 Sukova sál	SKLADÁNÍ NA PRÁNI Slavomír Holinka a Jan Kyjovský dělní
11/11/2018 Sukova sál	DEVATERO HUDEBNÍCH REMESL Ios Glaerová, Michaela Kralová a Jan Kyjovský dělní
12/11/2018 Sukova sál	BARY ZVUKŮ, ZVUKY BAREV Adla Konkanová a Dominika Proskopová dělní
14/11/2018 Sukova sál	RUDOLFINEK Hrad barfa
14/11/2018 Sukova sál	TUČNÁCI V RUDOLFINU Jan Boudlová karpf, Veronika Lucassen dělní
15/11/2018 Dvořákova sál	ČESKÁ STUDENTSKÁ FILHARMONIE, Alice Nellis sál a, Pavel Lilla moderátor, Vojtěch Jozsa dirigent
16/11/2018 Sukova sál	VTVORTE SI ORCHESTR Klára Boudlová, Michaela Kralová a Eva Filipová dělní
18/11/2018 Dvořákova sál	TUČNÁCI V RUDOLFINU Česká studentká filharmonie, Alice Nellis sál a, Pavel Lilla moderátor, Vojtěch Jozsa dirigent
19/11/2018 Sukova sál	HUDEBNÍ KULINÁŘIUM aueb SPECIALITY Z HUDEBNÍ KUCHYNĚ VELKÝCH MISTRŮ Klášonka van Beethoven
20/11/2018 Sukova sál	BARY ZVUKŮ, ZVUKY BAREV Adla Konkanová a Dominika Proskopová dělní
22/11/2018 Sukova sál	RUDOLFINEK Majly Orffert
	Veronika Lucassen a Petra Salárová Přylod dělní

42

CHRONOLOGICKÉ PŘEHLEDY

ČESKÁ FILHARMONIE

23/11/2018 Dvořákova sál	VLAČEKEM S DVŮRACIEM Kereno Norbert, Diana Cizmarová, Jozsa Radoligová nebo Jan Franková dělní
23/11/2018 Sukova sál	DOPOLEDNĚ S FILHARMONIKY Biel toos jiaak aueb Bouchonot se dí do všeho! Pavel Poliška hří nádmje, Jan Kyjovský dělní
26/11/2018 Sukova sál	HUDEBNÍ KULINÁŘIUM aueb SPECIALITY Z HUDEBNÍ KUCHYNĚ VELKÝCH MISTRŮ Klášonka van Beethoven
26/11/2018 Dvořákova sál	ČTYRI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Klára Boudlová, Michaela Kralová, Egli Prifti a Karolina Rachabová dělní
27/11/2018 Sukova sál	ČTYRI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Junkkora Sinfonietta
27/11/2018 Sukova sál	V KČZL... BOHUSLAVA MARTINŮ Eva Filipová a Dominika Proskopová dělní
28/11/2018 Sukova sál	DEVATERO HUDEBNÍCH REMESL Eva Glaerová, Michaela Kralová a Jan Kyjovský dělní
28/11/2018 Dvořákova sál	ČTYRI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Česká studentká filharmonie, Petr Kadllec předsedá, Marek Ivanović dirigent
28/11/2018 Dvořákova sál	MINOJÁDNÝ KONCERT Junkkora Sinfonietta
29/11/2018 Sukova sál	RUDOLFINEK Česká studentká filharmonie, Petr Kadllec předsedá, Marek Ivanović dirigent
30/11/2018 Sukova sál	Oslav (Oslavje) Vladislav Barocka karpf, anglický mš, Veronika Lucassen dělní
30/11/2018 Dvořákova sál	ČTYRI KROKY DO NOVÉHO SVĚTA Junkkora Sinfonietta
01/12/2018 Dvořákova sál	BETLEMSKÁ V RUDOLFINU S JESLICOVÝM KONCERTEM ČESKÉ FILHARMONIE Česká studentká filharmonie, Klára Boudlová sál a, Vojtěch Jozsa Přylod, Pavel Trosal Přylod
01/12/2018 Dvořákova sál	BETLEMSKÁ V RUDOLFINU Doprovodí hudební a výrazné dílny
03/12/2018 Sukova sál	HUDEBNÍ KULINÁŘIUM aueb SPECIALITY Z HUDEBNÍ KUCHYNĚ VELKÝCH MISTRŮ Klášonka van Beethoven
10/12/2018 Sukova sál	ORCHESTR NA KUSY aueb KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO KAPELY Na azedských srnách
10/12/2018 Dvořákova sál	ORCHESTR NA KUSY aueb KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO KAPELY Jan Boudlová karpf, Rudolphin Ensemble Prague, Klára Boudlová sál a moderátorka
12/12/2018 Sukova sál	RUDOLFINEK Hrad barfa
12/12/2018 Sukova sál	DVACET MINUT A BUD „JIN“ Jan Kyjovský dělní
14/12/2018 Sukova sál	DOPOLEDNĚ S FILHARMONIKY Junkkora Sinfonietta aueb Nástroj najm na fanfary
14/12/2018 Sukova sál	KAN ZATÍZEL KOJ STRÝC, PANE PRESIDENTE? Členové a skladatelé České filharmonie, Jozsa Dimašova rozhlasového dělního aueb s umělcem vedoucí
16/12/2018 Dvořákova sál	FILHARMONICI NA POKRÁČOVÁNÍ aueb KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO KAPELY - DOPROVODNÝ WORKSHOP PRO DĚTI A RODIČE
16/12/2018 Dvořákova sál	FILHARMONICI NA POKRÁČOVÁNÍ aueb KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO KAPELY Na azedských srnách
17/12/2018 Sukova sál	HUDEBNÍ KULINÁŘIUM aueb SPECIALITY Z HUDEBNÍ KUCHYNĚ VELKÝCH MISTRŮ Klášonka van Beethoven
	Eva Filipová, Michaela Kralová a Jan Kyjovský dělní

43

Příloha č. 4: Fotografie z edukačních programů České filharmonie:

Fotografie EP

Zdroj: <https://www.ceskafilharmonie.cz/pro-rodiny-a-skoly/pro-skolky-a-skoly/>

Fotografie EP – Dopoledne s filharmonií

Zdroj: <https://www.ceskafilharmonie.cz/pro-rodiny-a-skoly/pro-skolky-a-skoly/>

